

Rapport

Projectnummer: 350664

Referentienummer: SWNL0264621

Datum: 04-08-2020

NRD Ontgroning kleiwinning te Ulsda

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Definitief

Opdrachtgever:
Strating Beheer B.V.
Gelmswijk 4
9665 RR OUDE PEKELA

Verantwoording

Titel	NRD Ontgroning kleiwinning te Ulsda
Subtitel	Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Projectnummer	350664
Referentienummer	SWNL0264621
Revisie	D1
Datum	04-08-2020
Auteur	Jesse Kwakman, Mervin Rozema
E-mailadres	jesse.kwakman@sweco.nl

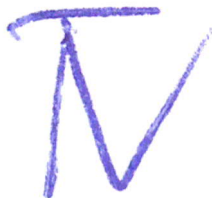
Gecontroleerd door
Paraaf gecontroleerd

Jesse Kwakman

Goedgekeurd door
Paraaf goedgekeurd

Tim Verver

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	M.e.r.-plicht	7
1.3	Procedure	8
1.4	Doel MER en NRD.....	9
1.5	Leeswijzer	9
2	Beleidskader	10
2.1	Besluit bodemkwaliteit	10
2.2	Wet natuurbescherming	10
2.3	Omgevingsverordening Groningen 2016	11
2.4	Regionale Nota bodembeheer provincie Groningen	12
2.5	Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020.....	14
2.6	Beleidsnota Zand in balans: kleiwinplaatsen (1998)	16
2.7	Bestemmingsplan buitengebied Oldambt (2013)	17
3	Voorgenomen activiteit en alternatieven	19
3.1	Achtergrond	19
3.2	Voorgenomen activiteit en alternatieven	20
3.3	Alternatieven	20
4	Referentiesituatie.....	22
4.1	Huidige situatie	22
4.1.1	Bodem.....	22
4.1.2	Water	23
4.1.3	Natuur	24
4.1.4	Landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorie	25
4.1.5	Archeologie	27
4.1.6	Woon- en leefmilieu	29
4.2	Autonome ontwikkelingen.....	29
5	Reikwijdte en wijze van effectbeoordeling	30
5.1	Reikwijdte	30
5.2	Inhoud MER	30
5.3	Beoordelingskader	30
6	De procedure.....	32
6.1	Rol van de actoren	32
6.2	Contactgegevens.....	32
6.3	Vervolg procedure	32

Bijlagen

- Bijlage 1 Lijst met afkortingen
- Bijlage 2 Ontgravingsplan Kleiwinning Ulsda
- Bijlage 3 Archeologisch rapport Libau (2014 en 2012)

Plangebied Ontgronding kleiwinning te Ulsda

Contactgegevens

Initiatiefnemer

De heer G. Hoogerduijn Strating
Gelmswijk 4
9665 RR Oude Pekela
Postbus 28
9665 ZG Oude Pekela
Tel. 0597 613920

Bevoegd gezag

Provincie Groningen
Postbus 610
9700 AP Groningen

1 Inleiding

Steenindustrie Strating in Oude Pekela is de laatste resterende steenfabriek ten noorden van het Gelderse rivierengebied.. Deze is in 1855 gesticht als steen- en dakpannenfabriek. In 1883 wordt het bedrijf gekocht door Geert Strating en Geertruida Bouman (de volle nicht van de oprichter Rigte Hilbrandie). De fabriek is daarna uitgebreid tot een fabriek voor bouwmaterialen. Met een door stoom aangedreven strengpers werden metselbakstenen en klinkers voor de weg- en waterbouw geperst. Ook werden dakpannen geproduceerd terwijl in eigen kalkovens metselkalk werd gebrand uit schelpen.

Door de jaren heen is de markt voor baksteenproductie behoorlijk aan verandering onderhevig. Waar het tot en met de jaren zeventig vooral ging om kwantiteit en een lage kostprijs in de woningbouw, wordt vanaf de jaren tachtig de kwaliteit en flexibiliteit steeds belangrijker. Zodoende wordt in de jaren negentig als gevolg van de gewijzigde marktomstandigheden veel geïnvesteerd in de fabriek. Grote delen van de fabriek worden gemoderniseerd, waaronder een nieuwe tunneloven met machines voor ovenbelading en ontlading.

De rode draad door het gehele bedrijfsgeschiedenis is de klei afkomstig uit de Dollarpolders. Alle steenfabrieken opgericht vanaf ongeveer 1800 gebruiken de jonge zeeklei uit de Dollarpolders. De fabrieken gelegen in het stroomdal van de Pekel A en de Westerwoldse A haalden en halen de klei uit de polders in de oostelijke Dollardboezem. Tusschendijken (1590), Buitenlanden (1600) en vooral Uiterdijken (1657) zijn de relevante vindplaatsen. Deze kleien vormen de basis voor de zo typische Groninger rode strengpers stenen. Overigens werden door de oudere fabrieken in het Oldambt (opgericht vóór ca. 1800) tot ver in de 19e eeuw vooral glaciale potklei en keileem -zoals gevonden in Ulsda en op het Winschoter schiereiland- als grondstof gebruikt.

Momenteel staat de vijfde generatie Strating aan het roer van de steenfabriek. Namens Strating Beheer B.V. is Geert Jan Hoogerduijn Strating initiatiefnemer van de voorgenomen ontgroning waarvoor deze m.e.r.-procedure wordt doorlopen.

1.1 Aanleiding

Om de leverantie van klei voor de komende jaren zeker te stellen is Strating Beheer B.V. voornemens om klei te winnen voor de baksteenfabricage in de steenfabriek te Oude Pekela op een agrarisch perceel ter grootte van circa 31 hectare. De beoogde kleiwinlocatie betreft het kadastrale perceel K768 nabij Ulsda 2, 9866 XW te Beerta (zie figuur 1.1). Dit perceel is circa 43 ha groot, waarvan een deel van circa 12 ha al in 2016 is vergund.

Met de eigenaar (en tevens gebruiker) van het perceel is overeenstemming over de beoogde kleiwinning bereikt. De kleiwinning op dit perceel geldt als neven doel naast het agrarisch gebruik. Om de gebruiksmogelijkheden te vergroten is in het hele perceel drainage aangebracht en is een verhard kavelpad aangelegd om het perceel aan de noordzijde beter te ontsluiten (kadastraal perceel K251).

Het 'aftichelen' van de klei is in principe gepland voor de periode van 2021 tot 2046, maar naar verwachting zal de winning waarschijnlijk sneller zijn afgerond, namelijk in 2036. Om voor het (nog niet vergunde deel van het) perceel een ontgrondingsvergunning aan te vragen ten behoeve van kleiwinning voor baksteenfabricage geldt een m.e.r.-plicht.

Figuur 1.1 Afgebakend kleiwingebied, bestaande uit perceel K768, dit perceel is deels samen met perceel K251 in 2016 vergund (grijs)

In 2016 is door provincie Groningen voor het winnen van klei voor de baksteenfabricage een ontgrondingsvergunning (en omgevingsvergunning) verleend op kadastraal perceel K251 en een gedeelte van perceel K768. Dit betreft een oppervlakte van circa 12 hectare van het plangebied (zie ook grijze arcering in figuur 1.1).

Tevens is in 2016 voor het winnen van klei, het aanleggen van drainage en het aanleggen van een verhard kavelpad een watervergunning (met kenmerk HAS2016_Z03329) aangevraagd en door waterschap Hunze en Aa's verleend.

1.2 M.e.r.-plicht

Ontgronden is in bepaalde gevallen een m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteit. De bijlage van het Besluit milieueffectrapportage (m.e.r.¹) geeft hiervoor de randvoorwaarden. Het instrument milieueffectrapportage is ontwikkeld om het milieu een volwaardige plaats in de besluitvorming te geven. De verplichting tot het toepassen van een m.e.r.-procedure ontstaat als de voorgenomen activiteit vermeld is in het Besluit m.e.r. en voldoet aan de vermelde drempelwaarden en de aangewezen besluiten en plannen.

De voorgenomen activiteit van de ontgroning van het agrarische perceel is een activiteit als genoemd in categorie 16.1 van onderdeel C en D van de bijlage van het Besluit m.e.r. (hierna: C- en D-lijst). De activiteit wordt als volgt omschreven: 'De ontginning dan wel wijziging of uitbreiding van de ontginning van steengroeven of dagbouw mijnen, met inbegrip van de winning van oppervlakedelfstoffen uit de landbodem'.

¹ De afkortingen m.e.r. en MER hebben een verschillende betekenis. M.e.r. is de afkorting voor de milieueffectrapportage als procedure, MER is de afkorting voor het milieueffectrapport.

De benodigde ontgrondingsvergunning geldt als besluit in kolom 4 van de bijlage, onderdeel C. De relevante drempelwaarde bij deze categorie is een terreinoppervlakte van 25 hectare of meer in de C-lijst en 12,5 hectare of meer in de D-lijst. De beoogde ontgroning van het (nog niet vergunde deel van het) perceel heeft een oppervlakte van circa 31 hectare, waarmee de activiteit de drempelwaarde van de C-lijst overschrijdt. Hierdoor ontstaat er een project-m.e.r.-plicht voor de ontgrondingsvergunning op grond van artikel 3 van de Ontgrondingenwet. Er geldt daarom een directe m.e.r.-plicht bij de ontgroningvergunning.

Tabel 1.1 De kleiwinning in relatie tot het Besluit m.e.r.

Kolom 1		Kolom 2	Kolom 3	Kolom 4
Activiteiten		Gevallen	Plannen	Besluiten
C	De ontginning dan wel wijziging of uitbreiding van de ontginning van steengroeven of dagbouwminen, met inbegrip van de winning van oppervlaktedelfstoffen uit de landbodem, anders dan bedoeld in categorie 16.2 of 16.4 van onderdeel C van deze bijlage.	In gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een terreinoppervlakte van meer dan 25 hectare.	De structuurvisie, bedoeld in de artikelen 2.1, 2.2 en 2.3 van de Wet ruimtelijke ordening, en het plan, bedoeld in de artikelen 3.1, eerste lid, 3.6, eerste lid, onderdelen a en b, van die wet.	Het besluit, bedoeld in artikel 3 van de Ontgrondingenwet.

1.3 Procedure

Op basis van het bovenstaande is het noodzakelijk om voor de aanvraag om ontgrondingsvergunning een project-MER op te stellen. De onderhavige Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vormt het eerste formele document voor deze m.e.r.-procedure. De initiatiefnemer voor de voorgenomen ontgroning, en daarmee voor de m.e.r.-procedure voor de ontgroning, is Strating Beheer B.V. Bevoegd gezag in de procedure is het bevoegd gezag voor de ontgrondingsvergunning; dit is de provincie Groningen.

Het kleiwingebied valt binnen het Bestemmingsplan Buitengebied Oldambt, vastgesteld op 20 maart 2013. Binnen het plangebied geldt de bestemming 'Agrarisch met waarden'. Omdat de kleiwinning niet in overeenstemming is met het vigerend bestemmingsplan, wordt een omgevingsvergunning afwijken van het bestemmingsplan aangevraagd, waarvoor een uitgebreide procedure wordt gevolgd. Voor de omgevingsvergunning is de gemeente Oldambt het bevoegd gezag.

Er is echter geen m.e.r.-plicht voor een omgevingsvergunning afwijken bestemmingsplan in onderdeel C van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage onder categorie 16.1, waardoor er geen sprake is van mede bevoegd gezag voor de m.e.r.-procedure.

In 2016 is op dit perceel voor het winnen van klei, het aanleggen van drainage en het aanleggen van een verhard kavelpad een watervergunning aangevraagd en door het waterschap Hunze en Aa's verleend. Aangezien de kleiwinning voor het gehele perceel K 768 al is vergund, hoeft niet nogmaals een aanvraag om watervergunning te worden gedaan. Wel dient de initiatiefnemer zich te houden aan de in de watervergunning opgenomen voorwaarden.

Het plangebied waar de kleiwinning is beoogd ligt op geruime afstand van Natura 2000 (zie paragraaf 4.1.3 Natuur). Uit een eerste verkennende ecologische beoordeling volgt dat er geen Passende Beoordeling (PB) hoeft te worden opgesteld. Als gevolg van de werkzaamheden zal geen additionele stikstofuitstoot plaatsvinden op gevoelige habitattypen in omliggende Natura 2000-gebieden en zijn de werkzaamheden niet vergunningplichtig.

Omdat het gaat om een buitenplanse afwijking van het bestemmingsplan, is een uitgebreide m.e.r.-procedure aan de orde, als bedoeld in paragraaf 7.9 Wet milieubeheer.

1.4 Doel MER en NRD

Het doel van de m.e.r.-procedure is om het milieubelang een volwaardige en vroegtijdige plaats in het besluitvormingsproces te geven. De kern van de m.e.r.-procedure is het MER waarin de milieueffecten van de voorgenomen activiteit zijn beschreven.

Met deze NRD kan het bevoegd gezag (de provincie Groningen) betrokken bestuursorganen informeren en raadplegen over de te volgen aanpak. Deze NRD kan gezien worden als een inhoudsopgave die aangeeft wat er in het later op te stellen MER onderzocht en behandeld wordt. De NRD beschrijft de afbakening, het detailniveau en de methode van aanpak van het MER. Het bevoegd gezag geeft op basis van voorliggende NRD een advies voor de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op het wettelijke- en het beleidskader van het voornemen. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de voorgenomen activiteit en de alternatieven. Hierin wordt de wijze waarop de kleiwinning wordt uitgevoerd toegelicht. Hoofdstuk 4 gaat in op de referentiesituatie; dit is de situatie waarmee de voorgenomen activiteit wordt vergeleken. In hoofdstuk 5 wordt het beoordelingskader van het MER toegelicht. Hoofdstuk 6 gaat in op de te volgen m.e.r.-procedure en de te raadplegen instanties.

2 Beleidskader

In dit hoofdstuk zijn de wettelijke- en beleidskaders uiteengezet die van invloed zijn op de activiteit van de kleiwinning. Het gaat om wetten en beleid die kaderstellend zijn voor de ontgronding.

2.1 Besluit bodemkwaliteit

Het doel van het Besluit Bodemkwaliteit is duurzaam bodembeheer. Het Besluit streeft naar een goed balans tussen bescherming van de bodemkwaliteit. Daarnaast streeft het naar voldoende afzetmogelijkheden voor grond en baggerspecie. De verantwoordelijkheden voor de bodem- en waterkwaliteit liggen bij decentrale overheden. Elke bodembeheerder kan op die manier er voor kiezen om zelf normen voor de kwaliteit vast te stellen. De normstelling is vertaald naar toetsingskaders, voor deze toetsingskaders kan worden gekozen tussen gebiedsspecifiek en generiek beleid.

Voor toepassing van minder dan 5.000 kubieke meter grond binnen het plangebied geldt lokaal en regionaal beleid. Voor grootschalige toepassing van grond, minimaal 5.000 kubieke meter, geldt het Besluit bodemkwaliteit. Voor grootschalige toepassing van grond geldt dat de grond niet hoeft te voldoen aan de eisen die in afdeling 2, paragraaf 1 en 2 van het Besluit bodemkwaliteit, worden gesteld mits:

- De kwaliteit van de grond of baggerspecie voldoet aan:
 - De bij regeling van Onze Ministers vast te stellen maximale emissiewaarden.
 - Bij toepassing op of in de bodem, uitgezonderd de bodem of oever van een oppervlaktewaterlichaam, de maximale waarden voor de bodemfunctieklasse industrie, bedoeld in artikel 55, tweede lid.
 - Bij toepassing in een oppervlaktewaterlichaam, de maximale waarden voor de bodemfunctieklasse industrie, bedoeld in artikel 55, tweede lid, onderscheidenlijk de interventiewaarden.
- Op de desbetreffende grond of baggerspecie een leeflaag of een laag bouwstoffen wordt aangebracht.

2.2 Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming is op 1 januari 2017 in werking getreden. Deze wet vervangt de voormalige Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en Boswet.

Gebiedsbescherming

In hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming zijn de bepalingen voor wat betreft gebiedsbescherming vastgelegd. De regels hebben als doel het beschermen en in stand houden van natuurgebieden met bijzondere of kwetsbare waarden. Hiermee zijn internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn (VR) en Habitatrichtlijn (HR), maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) in nationale regelgeving verankerd. Elk Natura 2000-gebied wordt aangewezen door middel van een aanwijzingsbesluit. In dit besluit wordt, behalve onder andere de ligging van het gebied, vastgesteld welke natuurwaarden in dat gebied beschermd zijn, de zogeheten instandhoudingsdoelen.

Effecten op Natura 2000-gebieden worden beoordeeld aan de hand van de instandhoudingsdoelen die in de aanwijzingsbesluiten voor de betreffende gebieden zijn vastgesteld. Instandhoudingsdoelen betreffen zowel habitattypen als habitat- en vogelsoorten.

De ecologische beoordeling start met een zogeheten Voortoets.
Als in een Voortoets blijkt dat significant negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden is het noodzakelijk een passende beoordeling op te stellen.

In het geval de passende beoordeling niet de zekerheid verschaft dat er geen sprake is van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betrokken Natura 2000-gebied moet de vergunning c.q. de instemming worden geweigerd, tenzij aan de 'ADC-criteria' voldaan wordt. Dit betekent dat er geen alternatieven (A) zijn, er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang (D) en dat door compensatie de algehele samenhang van het Natura 2000-netwerk gewaarborgd blijft (C).

Programma aanpak stikstof (PAS)

Sinds de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 is het PAS niet meer te gebruiken als basis voor toestemming van projecten of andere activiteiten. Vooruitlopend op nieuwe wet-/regelgeving dient voor ieder project waarbij uit de stikstofberekening blijkt dat sprake is van een toename aan stikstofdepositie (0,005 mol/ha/jr. of groter) een eigenstandige ecologische beoordeling gemaakt te worden.

Soortbescherming

Onder de Wet natuurbescherming bestaat de soortenbescherming uit drie beschermingsregimes: een beschermingsregime voor Vogelrichtlijnsoorten (artikel 3.1), Habitatrichtlijnsoorten (artikel 3.5) en 'andere soorten' (artikel 3.10). Voor ieder van deze regimes gelden afzonderlijke verbodsbepalingen.

2.3 Omgevingsverordening Groningen 2016

De begrenzing van het Natuurnetwerk en regels ter bescherming van het Natuurnetwerk zijn vastgelegd in de Omgevingsverordening (geconsolideerde versie oktober 2016). Daarnaast worden ook bos- en natuurgebieden buiten het NNN beschermd via gemeentelijke bestemmingsplannen. De regels hiervoor zijn ook opgenomen in de Omgevingsverordening. Het beleid kent geen externe werking.

Natuurnetwerk Nederland - natuurgebieden

In Artikel 2.45.1 (titel 2.12) van de Omgevingsverordening is de planologische bescherming vastgelegd van gebieden die deel uitmaken van het 'NNN-natuurgebieden', of van het 'NNN-Natuur aanpassingsgebied', middels het 'Nee, tenzij-regime'.

Natuurnetwerk Nederland - beheergebieden

In Artikel 2.45.2 van de Omgevingsverordening is de planologische bescherming vastgelegd van gebieden die deel uitmaken van het 'NNN-beheergebieden', of van het 'NNN-Beheer aanpassingsgebied' middels het 'Nee, tenzij-regime'.

Nee, tenzij-regime

Het 'Nee, tenzij-regime' wil zeggen dat op gronden binnen het Natuurnetwerk Nederland en aangewezen bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland, geen bestemming of gebruik van de grond (binnen de vastgestelde bestemming) plaats mag vinden waardoor significante aantasting van het areaal van de gronden,

of de (voor Natuurgebieden ook de potentiële) wezenlijke kenmerken en waarden van deze gronden, of van de actuele natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden optreedt, tenzij:

a.

- de wijziging een groot openbaar belang dient en
- er geen andere mogelijkheden zijn om in het betreffende openbaar belang te voorzien en
- de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt, en de overblijvende effecten gelijkwaardig in termen van areaal, kwaliteit en samenhang worden gecompenseerd;

of b:

- de ingreep kleinschalig van aard is en
- schade als gevolg van de ingreep zoveel mogelijk wordt voorkomen en
- resterende schade volledig wordt gecompenseerd en
- er netto winst optreedt voor de belangrijke kenmerken en waarden in termen van areaal, kwaliteit en samenhang.

Bodem

In artikel 3.34 eerste lid is opgenomen dat het verboden is om buiten inrichtingen schadelijke stoffen in de bodem te brengen. Voor het ontgronden van grond geldt een vergunningsplicht. In artikel 6.1 zijn op grond van de Ontgrondingenwet situaties opgenomen waarin een vergunning niet is vereist. Voor een ontgrondingsactiviteit die op basis van artikel 6.1 vergunningplichtig is worden de gegevens en bijlagen uit artikel 6.5 overlegd bij de aanvraag van deze vergunning.

2.4 Regionale Nota bodembeheer provincie Groningen

Het beleid betreffende het toepassen van grond is opgenomen in het Besluit bodemkwaliteit en de regeling bodemkwaliteit, en is van kracht met ingang van juli 2008. De provincie Groningen, de deelnemende gemeenten uit de provincie Groningen en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest hebben samen een uniform beleid uitgewerkt voor het hergebruik van grond en bagger. Gemeente Oldambt is één van de deelnemende gemeenten.

In de Regionale Nota bodembeheer provincie Groningen wordt ingezet op duurzaam grondstromenbeheer. Elementen van belang voor duurzaam grondstromenbeheer zijn:

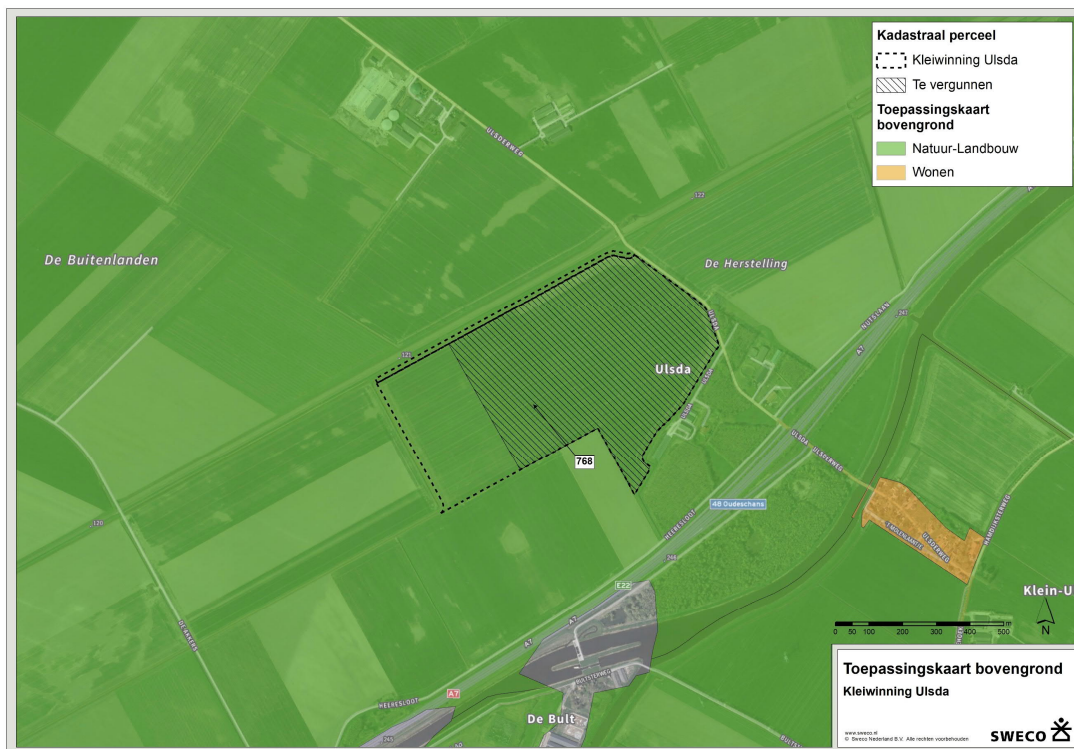
- Streven naar zoveel mogelijk gesloten grondbalansen, hier dient in de ontwerpfase van werken al rekening mee gehouden te worden.
- Zoveel mogelijk hergebruik van (licht) verontreinigde grond en baggerspecie, het beleid in deze Regionale Nota bodembeheer en de regionale bodemkwaliteitskaart willen dit faciliteren.
- Zo weinig mogelijk transport bij grondverzet, de afzet dient bij voorkeur plaats te vinden in de directe omgeving van de grond die vrijkomt.

Onderdeel van de Nota bodembeheer is de Regionale bodemkwaliteitskaart. Bij de bodemkwaliteitskaart zijn de volgende onderdelen opgenomen: een opzet en onderbouwing, een homogene deelgebiedenkaart, een toepassingskaart en een ontgravingskaart. In de toepassingskaart zijn de kwaliteitseisen voor welke grond toegepast mag worden weergegeven. Sommige gemeenten hanteren een generieke toetsing om te beoordelen welke grond waar mag worden toegepast. De gemeente Oldambt maakt gebruik van de generieke toetsing.

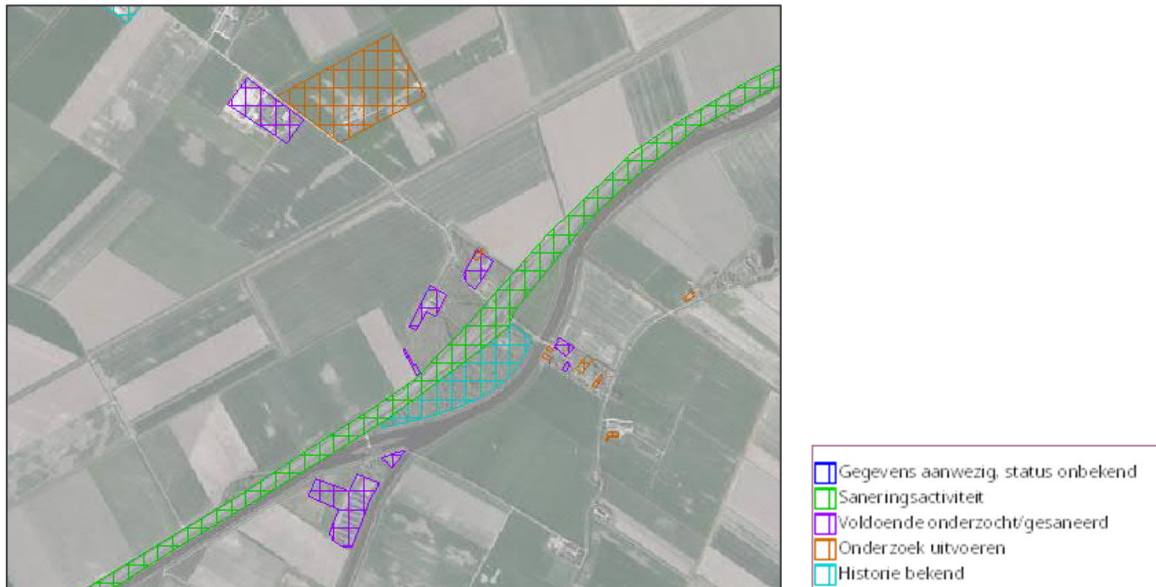
Bij de generieke toetsing worden de volgende stappen ondernomen:

1. Kwaliteit bodem: stel vast welke kwaliteitsklasse de aanwezige bodem heeft (achtergrondwaarde, wonen of industrie).
2. Functieklassse: stel vast welke bodemfunctieklassse (landbouw/natuur, wonen of industrie) geldt volgens de bodemfunctieklassenkaart voor de locatie van toepassing.
3. Strengste telt: uiteindelijk bepaalt de strengste (dus de schoonste) van deze twee, welke kwaliteit grond of bagger op een locatie mag worden toegepast.

In figuur 2.1 is de gebiedsspecifieke toepassingskaart van de gemeente Oldambt weergegeven (via bodemloket.nl). Het groene gebied heeft functieklassse 'natuur/landbouw', de oranje delen hebben de functieklassse 'wonen'. Dit betekent dat grond met functieklassse 'natuur/landbouw' binnen het plangebied mag worden toegepast.

Figuur 2.1: Gebiedsspecifieke toepassingskaart bovengrond (0,0-0,5 m-mv) (Regionale bodemkwaliteitskaart Groningen)

Figuur 2.2: Bodemsanering

2.5 Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020

De Omgevingsvisie van de provincie Groningen 2016-2020 vormt de basis voor het gros van de plannen die de provincie maakt. De omgevingsvisie focust op zes speerpunten: leefbaarheid, circulaire economie, gaswinning, waddengebied, energietransitie en erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap. De provincie Groningen geeft hierin aan dat zij de (zand-en) kleiwinning concentreert in een aantal regionale winplaatsen. Daarin wordt verwezen naar de bestaande winplaatsen, zonder dat ze nog op kaart zijn aangegeven. Deze winplaatsen voor klei zijn nog in Provinciaal Omgevingsplan 2009 - 2013 met de letter K aangegeven op kaart 3 (zie onderstaande figuur 2.3). De provincie verleent alleen nog nieuwe vergunningen voor ontgroningen als deze bredere maatschappelijke doelen dienen, zoals natuurontwikkeling- en recreatieprojecten of waterpartijen, en/of als sprake is van bijzondere omstandigheden zoals winning/toepassing van delfstoffen met een unieke kwaliteit. Het laatste is in de gegeven situatie het geval.

Figuur 2.3: Winplaatsen klei in het Provinciaal Omgevingsplan 2009 - 2013

Uit de omgevingsvisie blijkt verder dat ruimtelijke kwaliteit en multifunctionaliteit belangrijke toetsingskaders zijn voor nieuwe vergunningaanvragen voor ontgroningen. Daarbij wordt onder andere de combinatie genoemd van zand- of kleiwinning en waterberging. De beoogde locatie maakt onderdeel uit van een noodwaterbergingsgebied. De beoogde kleiwinning brengt de functie van dit gebied niet in gevaar, aangezien er ruim voldoende klei achterblijft voor een goede bodemafdichting. Wel vergroot de kleiwinning geleidelijk de capaciteit van de noodwaterberging. Na afronding van de kleiwinning zal de bergingscapaciteit met circa 150.000 m³ zijn toegenomen.

Ook in relatie met de agrarische functie van het gebied is er sprake van een multifunctionele aanpak. De kleiwinning is verbonden met de afspraak, dat het agrarische perceel van de winlocatie vooraf zal worden ontsloten via een betonnen kavelpad en zal worden gedraineerd. Het kavelpad en de drainage zullen in eigendom overgaan naar de eigenaar en gebruiker van dit agrarische perceel.

Beschermen landschap en cultureel erfgoed

De provincie Groningen hecht grote waarde aan de kwaliteiten van het Groninger landschap. Kwaliteiten als weidsheid, diversiteit en herkenbaarheid zijn van belang voor het ruimtelijk beleid van de provincie. Het beschermen en versterken van kenmerkende landschapsstructuren is een kerntaak voor de provincie. Daarom heeft de provincie kaders gesteld voor de bescherming, het beheer en de ontwikkeling van de samenhangende landschapsstructuur.

Aan de hand van samenhangende landschapsstructuren onderscheidt de provincie zeven deelgebieden. De samenhangende landschapsstructuur van de deelgebieden overstijgt het niveau van losse elementen en bestaat uit aan elkaar gerelateerde landschapselementen en karakteristieken. Per deelgebied is uitgewerkt hoe de landschapsstructuur kan worden gerespecteerd en versterkt bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Het plangebied waar de kleiwinning is beoogd valt binnen het deelgebied Oldambt.

Naast de erkenning van samenhangende landschapsstructuren onderverdeeld in zeven deelgebieden, heeft de provincie Groningen zeven kernkarakteristieken geformuleerd:

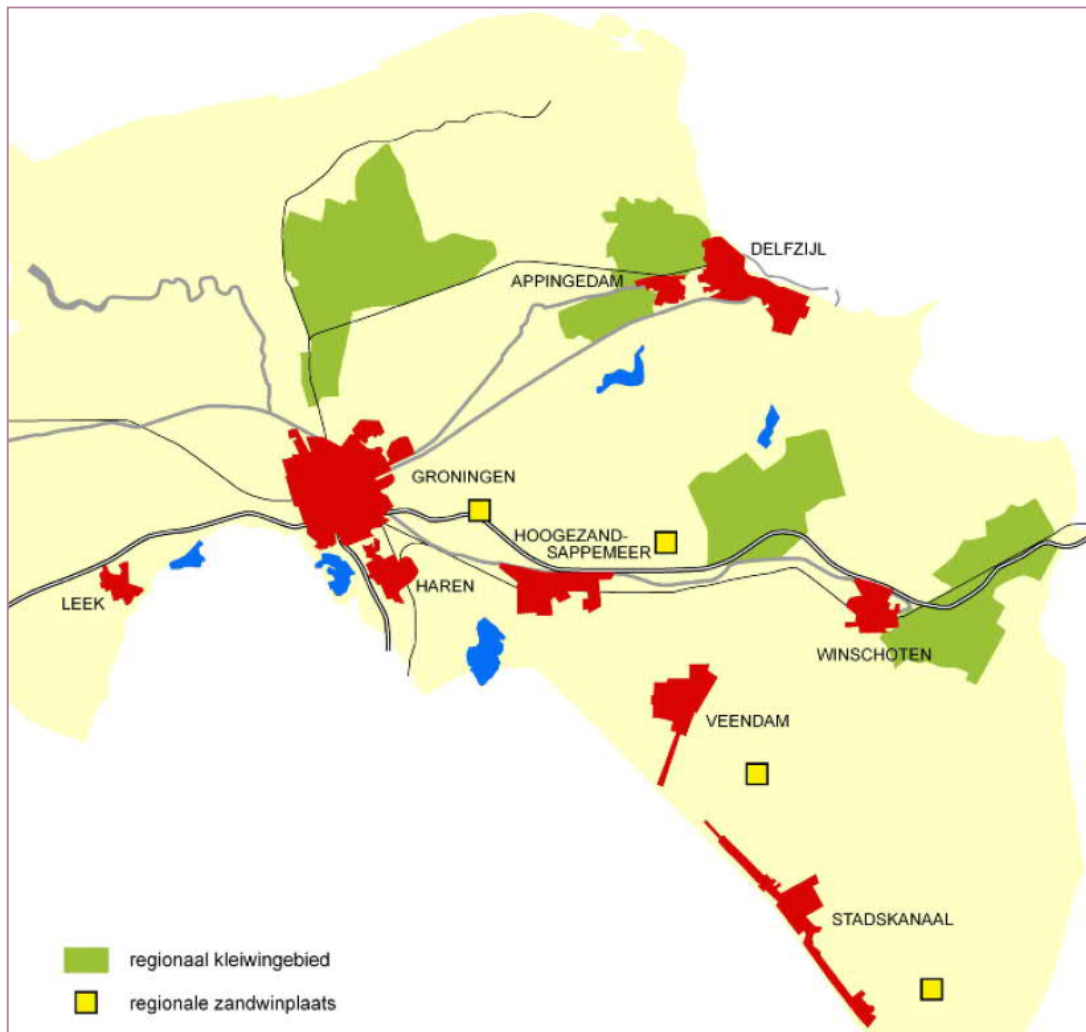
- openheid en beslotenheid;
- duisternis en stilte;
- aardkundig reliëf;
- water, wegen en verkaveling;
- karakteristieke nederzettingen;
- wierden, essen en dijken;
- gebouwd erfgoed en archeologie.

Bovengenoemde kernkarakteristieken worden in deze provinciale visie beschermd. Gemeenten dienen in bestemmingsplannen, structuur-/omgevingsvisies aan te geven hoe zij deze kernkarakteristieken beschermen, behouden en verder versterken.

2.6 Beleidsnota Zand in balans: kleiwinplaatsen (1998)

In de voorgaande paragraaf is ingegaan op het beleid voor de winning van (zand- en) kleiwinning, zoals vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie. Op grond van dit beleid behouden bestaande kleiwinplaatsen hun functie en zijn binnen deze grenzen onder voorwaarden nieuwe ontgrondingsvergunningen mogelijk. Naast de Omgevingsvisie is het provinciaal beleid inzake zand- en kleiwinning vastgelegd in de beleidsnota 'Zand in balans', zoals vastgesteld door provinciale staten van Groningen op 29 september 1998.

Aan de vier kaart aangeduide kleiwinplaatsen uit het Omgevingsplan 2009 - 2013 (zie figuur 2.3) is in de Omgevingsvisie vastgehouden. In de nota 'Zand in balans' worden deze zelfde vier regionale kleiwinplaatsen genoemd, waaronder de kleiwinplaats Winschoten - Nieuweschans. De beleidsnota 'Zand in balans' toont de vier locaties inclusief begrenzing op kaart, zodat de contouren helder zijn. Het kaart fragment is weergegeven in de volgende figuur 2.4. Uit deze contouren blijkt dat de beoogde kleiwinlocatie Ulsda volledig binnen de door de provincie vastgestelde kleiwinplaats Winschoten - Nieuweschans valt. De beoogde kleiwinning is overeenkomstig het beleid en de kleiwinplaatsen zoals aangegeven in de beleidsnota 'Zand in balans'.

Figuur 2.4: Winplaatsen klei Beleidsnota 'Zand in Balans' (provincie Groningen, 1998)

2.7 Bestemmingsplan buitengebied Oldambt (2013)

De beoogde kleiwinlocatie valt binnen de begrenzing van het bestemmingsplan Buitengebied Oldambt, vastgesteld op 20 maart 2013, herzien in 2014 en geconsolideerd in 2016. In het bestemmingsplan is het plangebied bestemd voor de enkelbestemming 'Agrarisch met waarden'. Naast de enkelbestemming 'Agrarisch met waarden' zijn de gronden bestemd voor de dubbelbeschermingen 'Waarde – Archeologie 4', 'Waarde Geomorfologie' en 'Waterstaat – Noodbergingsgebied'. Daarnaast geldt er een aanvullende gebiedsaanduiding, te weten 'Dijkenlandschap'.

Gedurende de periode van kleiwinning wordt feitelijk voor het grootste deel van de winlocatie aan de bestemming 'Agrarisch met waarden' met gebiedsaanduiding 'Dijkenlandschap' rechtgedaan. Het bestaande gebruik van de winlocatie is overeenkomstig de agrarische bestemming. Jaarlijks zal binnen het wingebied een beperkt gedeelte aan het agrarisch gebruik worden onttrokken ten behoeve van de kleiwinning. Daarna, doorgaans in het volgende jaar, wordt het agrarisch gebruik hervat.

Figuur 2.5: Bestemmingsplan Buitengebied Oldambt (2013)

De voorgenoemde kleiwinning maakt deel uit van een meervoudige aanpak van de winlocatie tijdens de winningsperiode van 2021 tot 2046 (in samenhang met de eerder aangevraagde vergunning in 2016). Deze aanpak omvat de volgende maatregelen:

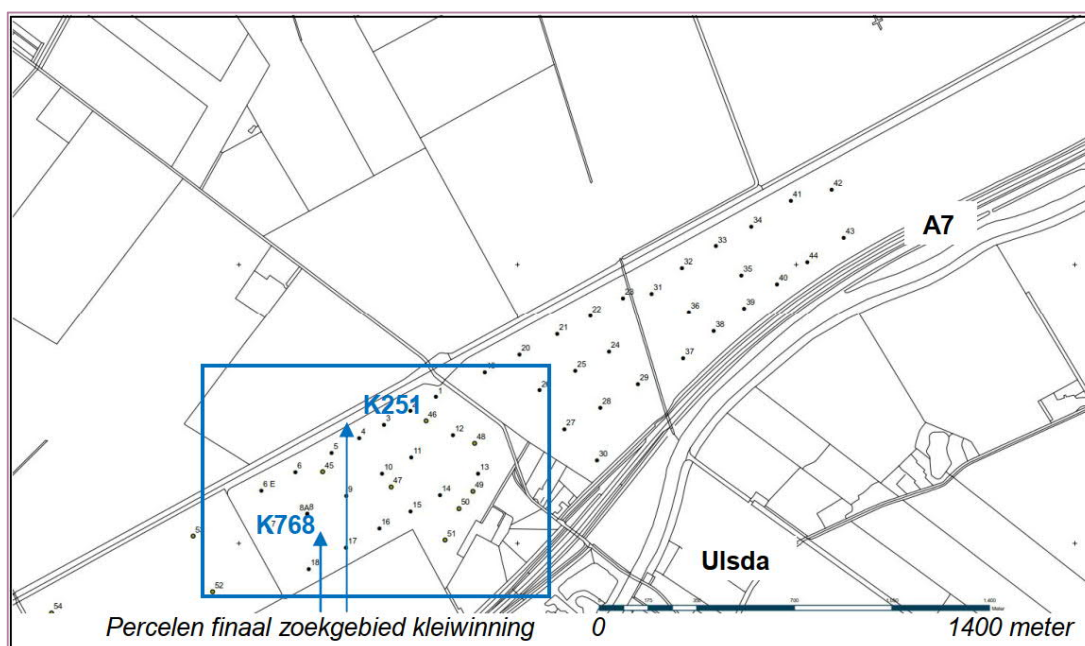
1. Verbeterd agrarisch gebruik doordat er in de startfase drainage en een kavelpad is aangelegd.
2. Jaarlijks wordt op een wisselend klein gedeelte van de locatie klei gewonnen.
3. De noodwaterberging krijgt een extra capaciteit van circa 150.000 m³.

Tussen de verschillende maatregelen bestaat een duidelijke relatie. Zowel functioneel als bedrijfseconomisch zijn deze niet los van elkaar te zien; er is sprake van voordelen voor zowel de eigenaar en gebruiker van het perceel als voor Strating Beheer B.V. als afnemer en gebruiker van de klei. Tevens voegt de kleiwinning een volume toe van circa 150.000 m³ aan het waterbergingsgebied Ulsderpolder. Dit is een geringe vergroting ten opzichte van het bestaande volume van circa 7.600.000 m³. Een voordeel is dat aan de noodberging een getrapte werking wordt toegevoegd. Dit houdt in dat als een beperkte inzet van het noodbergingsgebied gewenst is logischerwijs eerst dit verdiepte gedeelte aangesproken en gevuld wordt en daarna eventueel de minder diepe delen van het noodbergingsgebied.

3 Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Achtergrond

Voor de steenfabriek te Oude Pekela is voldoende kleivoorraad ten behoeve van baksteenfabricage een bedrijfseconomisch belang. Op de huidige winlocaties raakt hiervan het einde in zicht. Een nieuwe winlocatie is een aantal jaren geleden gevonden nabij Ulsda. In eerste instantie is nabij Ulsda in een ruim gebied onderzoek gedaan naar de aanwezigheid en winbaarheid van geschikte klei. Zie daarvoor de boorlocaties zoals aangegeven in onderstaande figuur 3.1. Op grond van diverse onderzoeken en interesse van grondeigenaren is een nadere afweging gemaakt, om tot een nadere afbakening van de kleiwinlocatie te komen (zie blauw kader).

Figuur 3.1: Percelen zoekgebied kleiwinning Ulsda (met locatieaanduiding boringen)

In 2016 is voor het perceel K251 en deels voor het perceel K768 door provincie Groningen een ontgrondingsvergunning (en omgevings- en watervergunning resp. gemeente Oldambt en waterschap Hunze en Aa's) aangevraagd en verleend. Het kleinere perceel K251 is in eigendom van het waterschap Hunze en Aa's en betreft een onderhoudspad. Het grootste perceel van de winlocatie, K768, is in eigendom van een particulier voor agrarisch gebruik. De activiteit van kleiwinning, waarvoor in 2016 vergunningen zijn aangevraagd, betrof circa 59.000 m³ klei op een oppervlakte van circa 11,8 hectare. Hier is de afspraak aan verbonden dat het perceel K768 vooraf zal worden ontsloten via een blijvend betonnen kavelpad en zal worden gedraineerd.

Als eerste is de kleiwinning gestart in de strook langs de waterloop aan de noordzijde van perceel K251. Deze strook omvat het onderhoudspad van Waterschap Hunze en Aa's, waar ook het kavelpad is aangelegd. Hierna is de verdere kleiwinning op het perceel K768 van start gegaan met een uitvoeringsperiode van maximaal 10 jaar, te weten van 2016 tot 2026. Afgesproken is dat het kavelpad en de drainage nadien in eigendom overgaan naar de agrarische eigenaar en gebruiker van het agrarische perceel.

3.2 Voorgenomen activiteit en alternatieven

Om de leverantie van klei voor de komende jaren zeker te stellen is Strating Beheer B.V. voornemens om op het resterende deel van perceel K768 van circa 31 hectare groot nog circa 150.000 m³ klei te winnen. Uitgaande van de werkwijze zoals aangegeven in de aanvraag van 2016 wordt elk jaar gedurende 2 of 3 perioden van 2 tot 3 weken klei gewonnen (gemiddeld 7,5 weken per jaar).

Voor de kleiwinning wordt de teelaarde laag van 0,3 meter tijdelijk weggezet waarna het kleipakket van gemiddeld 0,5 meter wordt gewonnen. Het oorspronkelijke reliëf zal daarna zoveel mogelijk worden hersteld, maar met een blijvende verlaging van 0,5 meter. De kleiwinning strekt zich uit over meerdere jaren. Naar schatting zal er jaarlijks op circa 2 à 2,5 hectare klei worden gewonnen. Daarmee voorziet de kleiwinning in een min of meer constante aanvoer van geschikte klei naar de steenfabriek. Per jaar wordt alleen het gedeelte waar klei gewonnen onttrokken aan het agrarisch gebruik. Na de kleiwinning wordt dit gedeelte direct weer afgewerkt, zodat het in het jaar daarop weer beschikbaar zal zijn voor de agrarische functie. De aansluiting tussen wel en niet afgegraven gedeelten wordt afgewerkt als geleidelijke overgang. Het gebied is en blijft in agrarisch gebruik.

De ontgraving van de te winnen klei dat deel uitmaakt van de nieuwe aanvraag om ontgrondingsvergunning is gepland voor de periode 2021 - 2046: een periode van circa 25 jaar. Bij de feitelijke en verwachte productie van bakstenen in de komende jaren en de daarvoor benodigde klei, zal de winning sneller zijn afgerond, namelijk in 2036. Als er minder klei zal worden gewonnen dan nu voorzien, duurt de totale ontgraving mogelijk iets langer. Als per jaar de benodigde klei niet meer dan twee derde zal bedragen dan nu voorzien, zal de winning eindigen omstreeks 2046.

De eerste werkstrook waar klei wordt gewonnen, is de strook volgend op de stroken die deel uitmaken van de eerdere aanvraag. Dit gebeurt in opeenvolgende werkstroken haaks op het kavelpad, vanaf het pad tot aan de tegenoverliggende zijde van het perceel. De stroken zijn 50 meter breed; ze worden één voor één ontgraven, van west naar oost. Binnen de stroken wordt van zuid naar noord ontgraven. De eerste stroken leveren per strook een hoeveelheid klei voor een periode van circa één jaar. Bij de daarop volgende stroken varieert de productie per strook al naar gelang de lengte van de strook. De volgorde van de ontgraving is ook per jaar op de kaart uitgewerkt (zie hiervoor bijlage 1). Deze kaart maakt onderdeel uit van het ontgravingsplan.

De kleiwinning blijft begrensd tot het kadastrale perceel zoals in paragraaf 1.1 genoemd en tot een gemiddelde dikte van de kleilaag van 0,5 meter, met variaties naar boven en naar beneden. De winning wordt als maatwerk uitgevoerd, waarbij archeologische en geomorfologische waarden in het gebied worden ontzien. Deze waarden zijn in kaart gebracht door Libau (zie hiervoor bijlage 2). De uitkomsten van dit onderzoek zijn afgestemd met de gemeente Oldambt. Het advies van Libau (2014) wordt bij de kleiwinning in acht genomen.

3.3 Alternatieven

Een wettelijk verplicht onderdeel van een MER is een alternatievenonderzoek: in hoeverre zijn er naast of binnen het planvoornemen reële alternatieven of varianten met andere (kleinere) milieueffecten?

Zoals hiervoor aangegeven past de activiteit van kleiwinning niet in het bestemmingsplan, waardoor er een uitgebreide m.e.r.-procedure gevolgd moet worden en er een omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan moet worden aangevraagd. Omdat de locatie van de kleiwinning al vastligt, aangezien al een overeenkomst tussen de initiatiefnemer en eigenaar van het perceel is getekend, worden geen locatiealternatieven meer overwogen. Aangezien de ontgrondingsvergunning wordt aangevraagd voor de activiteit 'Kleiwinning' moet dit wel worden afgewogen tegen de potentiële milieueffecten. Op basis van de potentiële milieueffecten worden mitigerende maatregelen opgenomen waarin de voorgenomen activiteit wordt onderzocht. Er zijn geen alternatieven. Zodoende wordt de voorgenomen activiteit vergeleken met de referentiesituatie; het scenario hoe het plangebied zich ontwikkelt mocht het plan niet uitgevoerd worden. Dit wordt beschouwd als het 0-alternatief.

4 Referentiesituatie

De voorgenomen activiteit dient te worden beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie. De referentiesituatie is de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien die activiteit noch alternatieven worden ondernomen. De referentiesituatie is dus gedefinieerd als de autonome ontwikkeling van het gebied: een voortzetting van de huidige ontwikkelingen met daarbij inbegrepen de realisatie van het vastgestelde beleid.

In de onderstaande paragrafen wordt kort en indicatief ingegaan op zowel de huidige situatie als autonome ontwikkelingen. In het op te stellen MER zullen de huidige situatie en autonome ontwikkelingen uitgebreider worden beschreven. De huidige situatie en de autonome ontwikkeling vormen samen de referentiesituatie.

4.1 Huidige situatie

4.1.1 Bodem

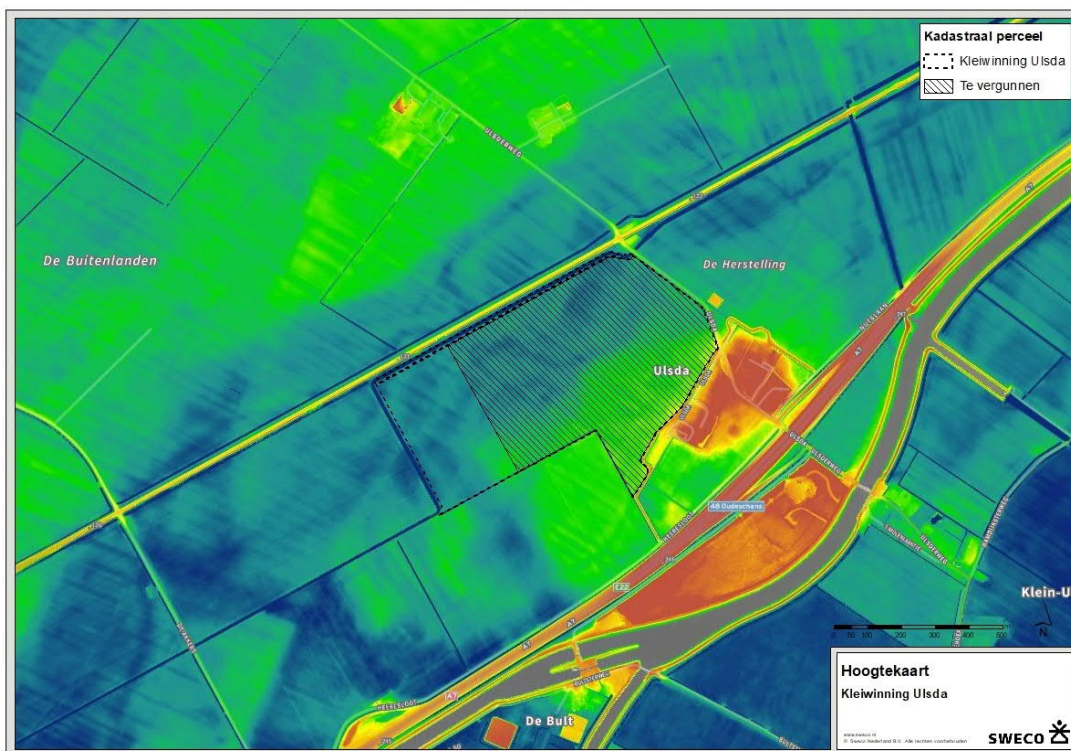
Het plangebied is voornamelijk in gebruik geweest als bouwland. Onderstaande weergave van grondsoorten in de bodem toont dat het gehele plangebied ligt op kalkrijke poldervaaggronden bestaande uit zware klei (zie figuur 4.1). Langs de oostelijke rand van het plangebied, tegen Ulsda aan, kan relatief ondiep onder het maaiveld keileem (en potklei) aanwezig zijn.

Figuur 4.1: Grondsoorten plangebied kleiwinning te Ulsda

Op basis van uitgevoerd booronderzoek (Grontmij, 2011) is voor het gehele plangebied de maximale dikte van het pakket winbare klei bepaald. Het blijkt dat in het grootste deel van het plangebied een dik pakket klei geschikt is voor baksteenfabricage. Op enkele locaties in het plangebied kan minder dan 50 centimeter klei tot geen geschikte klei worden gewonnen. De dikte van het pakket winbare klei hangt samen met de hoogteligging van onderliggende pakketten van veen, dekzand en andere pleistocene afzettingen. De winbare geschikte klei is in de late middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd afgezet door de Dollard. De dikte van de klei varieert naar gelang de reliëfverschillen van de lagen waarop de klei is afgezet. De bouwvoor wordt niet gerekend tot het pakket geschikte klei.

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is in onderstaande figuur 4.2 de hogere ligging van de keileemopduiking van Ulsda te zien, waaronder het zuidoostelijk deel van het plangebied.

Figuur 4.2: Hoogteverschillen in en rondom plangebied (AHN2)

Gedurende de feitelijke kleiwinning zullen regelmatig fijnmazig bodemonderzoek en hoogtemetingen plaatsvinden. In dat kader zal ook de ligging van de ondergrond en de gewenste nieuwe hoogte nader in kaart worden gebracht.

4.1.2 Water

De ontgronding ten behoeve van de kleiwinning strekt zich uit tot en met het onderhoudspad van waterschap Hunze en Aa's. Het waterschap heeft in beginsel geen bezwaar tegen deze ontgronding (zoals blijkt uit mailcontact in maart 2019). Wel geldt als voorwaarde, dat voor het onderhoudspad in de eindsituatie een drooglegging is gewaarborgd van minimaal 0,80 meter ten opzichte van het zomerpeil. Het waterschap hanteert een zomerpeil van - 2.10 m NAP en winterpeil van - 2.30 m NAP.

Het betonnen kavelpad is aangelegd langs de noordgrens van de winlocatie. Hieraan heeft het waterschap Hunze en Aa's voorwaarden gesteld, die mede gebaseerd zijn op ervaringen elders. De afstand tussen het kavelpad en de nieuwe boveninsteek van de hoofdwatgang moet minimaal 4 meter bedragen. Het betonnen oppervlak van het kavelpad moet afwateren naar de zijde van het landbouwperceel en niet naar de zijde van de hoofdwatgang. In het laatste geval bestaat namelijk het risico dat het onderhoudspad zal verweken en daarmee zou het onderhoudswerk aan de hoofdwatgang in het geding zijn. De aanleg van het betonnen kavelpad resulteert in een grotere veiligheid voor zowel de kleitransporten als voor het landbouwverkeer. Met de gegarandeerde drooglegging van het onderhoudspad van 0,8 meter en de afwatering van het betonpad naar de perceelzijde en niet naar het onderhoudspad, wordt verweking van het onderhoudspad tegengegaan.

Waterkering noodbergingsgebied

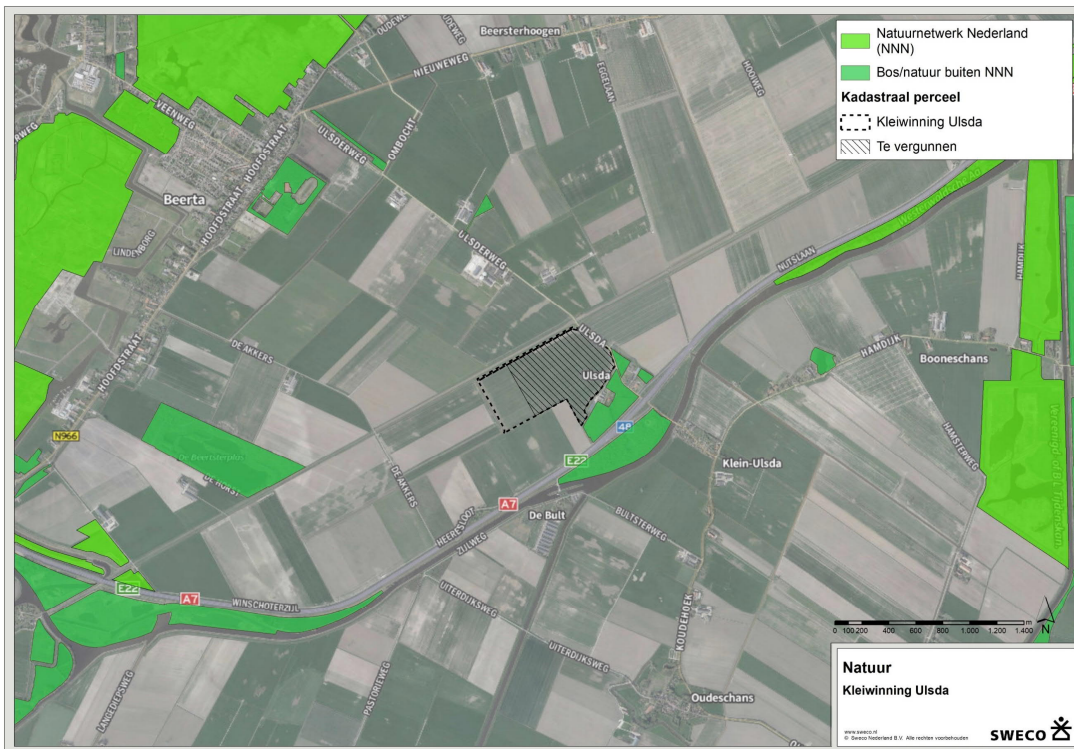
De Keur van waterschap Hunze en Aa's brengt een aantal aandachtspunten met zich mee in relatie tot de kleiwinning. Allereerst is de kleiwinlocatie onderdeel van een noodbergingsgebied. Het noodbergingsgebied is in het bestemmingsplan geregeld middels de bestemming 'Waterstaat – Noodbergingsgebied'. In de gegeven situatie staat het bestemmingsplan niet toe te ontgronden, af te graven of oppervlakteverharding aan te brengen zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning. Deze vereiste omgevingsvergunning zal worden aangevraagd. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat de kleiwinning niet ten koste gaat van de functie van de noodberging. In de praktijk betekent dit, dat er een afdichtende kleilaag in stand blijft. Drie factoren zorgen hiervoor:

1. Allereerst wordt de bovenste toplaag met een dikte van gemiddeld 0,3 meter teruggezet, omdat die niet geschikt is als grondstof voor de baksteenfabricage.
2. Daarnaast blijft de onderliggende veen- en/of zandbodem beschermd met minimaal 0,1 meter Dollardklei, uit oogpunt van mogelijk aanwezige archeologische waarden.
3. Tot slot blijven ook de dieper liggende kleilagen in stand, waarmee de onderafsluiting van het depot gewaarborgd is.

Zoals aangegeven zal de plaatselijke verlaging, die gaandeweg door winning van de klei ontstaat, bijdragen aan de noodberging. Hoewel kleiwinning de aanleiding vormt, ontstaat daarmee een gebiedsfunctie die past binnen de omschrijving van de bestemming 'Waterstaat - Noodbergingsgebied' conform het vigerende bestemmingsplan. Zowel voor als na de kleiwinning zal het wingebied geleidelijk aflopen naar de aangrenzende waterloop aan de noordzijde. Dit betekent dat bij beëindiging van een noodbergingssituatie, het water ter plaatse van de verlaging niet is opgesloten en gemakkelijk kan afvloeien naar de waterloop. De aangelegde drainage ten behoeve van de kleiwinning versterkt dit effect. De in de winlocatie aangelegde drainage kruist deze waterkering niet, maar loost in een hoofdwatgang die binnen het noodbergingsgebied ligt. Deze hoofdwatgang wordt beheerd door waterschap Hunze en Aa's en begrenst de winlocatie aan de noord- en westzijde. Langs de noordelijke grens is een verhard ontsluitingspad aangelegd dat aansluit op de lokale weg Ulsda. Het kadastrale perceel waarbinnen de watgang en het onderhoudspad liggen is in eigendom van het waterschap. In de watervergunning is bovenstaande opgenomen en reeds in 2016 vergund.

4.1.3 Natuur

Het plangebied is niet gelegen binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden en maakt geen deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het meest dichtbij gelegen Natura 2000-gebied is de Waddenzee op circa 8,5 kilometer afstand. Zuidoostelijk van het plangebied ligt een zone die wordt gerekend tot bos/natuur buiten het NNN (zie ook onderstaande figuur 4.3).

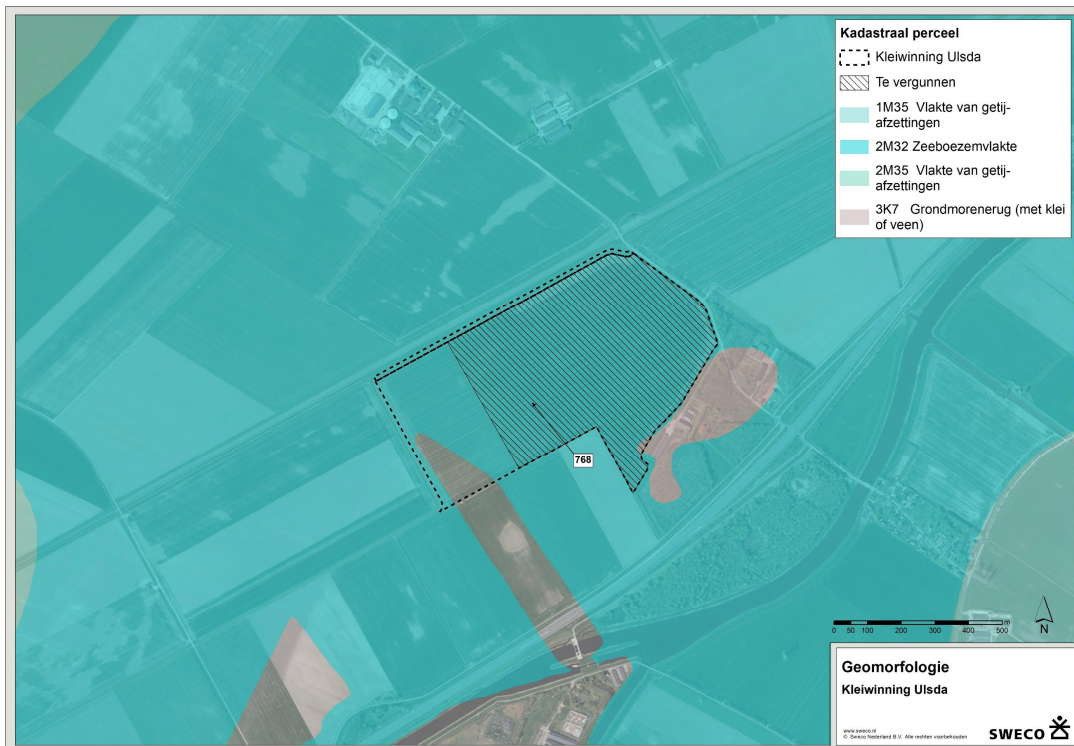

Figuur 4.3: Natuur rondom plangebied

4.1.4 Landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorie

Het plangebied ligt op een zeeboezemvlakte die in de late middeleeuwen is ontstaan. Een klein deel van het plangebied is in het verleden afgegraven, zoals blijkt uit historische kaarten van het gebied. Ulsda ligt op een glaciaal rug zonder dekzand, met glaciaal materiaal binnen 120 centimeter onder maaiveld. Door de ligging op deze keileemopduiking raakte Ulsda niet door de Dollard overstroomd, maar werd het een eiland midden in de oostelijke Dollardarm. Door landaanwas en door de aanleg van dijken werd het omliggende land langzamerhand herwonnen.

De keileemopduiking in Ulsda is in de Omgevingsvisie opgenomen als te beschermen kernkarakteristiek. De geomorfologische en landschappelijke waarde van deze keileemopduiking is groot. Figuur 4.4 geeft een goed beeld van de ligging van de opduiking ten oosten van het perceel.

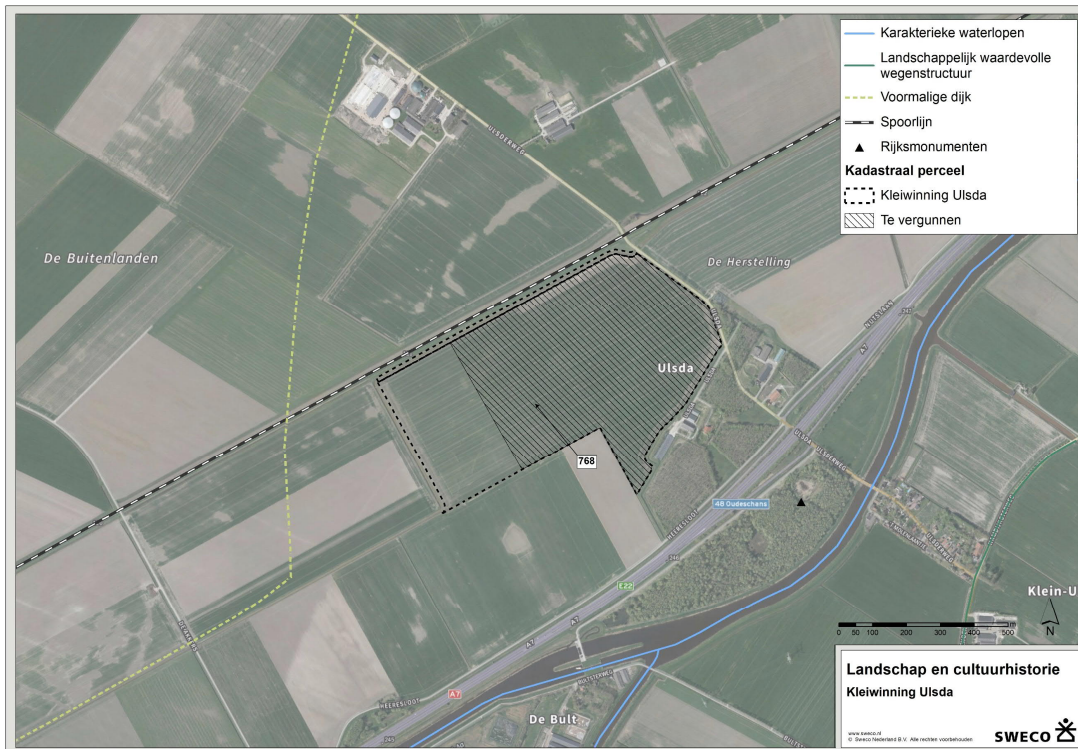

Figuur 4.4: Geomorfologie rondom plangebied

De in het bestemmingsplan genoemde gebiedsaanduiding 'Dijkenlandschap' is gericht op het behoud van cultuurhistorische, landschappelijke en natuurlijke waarden. Voor de aanduiding 'Dijkenlandschap' zijn deze waarden in het bestemmingsplan als volgt omschreven:

- recht wegenpatroon;
- afwisseling tussen groene transparante ontginningslinten en open agrarisch achterland;
- dijkcoupures;
- duisternis;
- waardevolle dorpssilhouetten;
- grootschalige tot zeer grootschalige open gebieden;
- toenemende grootschaligheid richting Dollard;
- plaatselijke reeksen puntsgewijze verdichtingen in de vorm van boerderijen met erfbeplantingen of boomgaarden;
- lijnvormige verdichtingen voornamelijk langs de randen van het gebied;
- vlakke ligging;
- hoofdzakelijk grote akkerbouwpercelen;
- cultuurhistorisch en architectonisch waardevolle bebouwing in de vorm van Oldambtster boerderijen, arbeidershuisjes, bruggen, sluizen en gemalen;
- bebouwing voornamelijk langs (voormalige) dijken.

De landschappelijke kernkwaliteit van het dijenlandschap is vooral het hoogteverschil door de dijk en het omliggende landschap. Het hoogteverschil van de dijk (figuur 4.5) en het omliggende landschap wordt door de voorgenomen kleiwinning niet aangetast en daarmee wordt door het aanpassen van de dijkovergangen en dijkdoorgangen geen afbreuk gedaan aan de landschappelijke waarden van het gebied. De kleiwinning tast de waarden behorende bij de gebiedsaanduiding Dijkenlandschap niet aan.

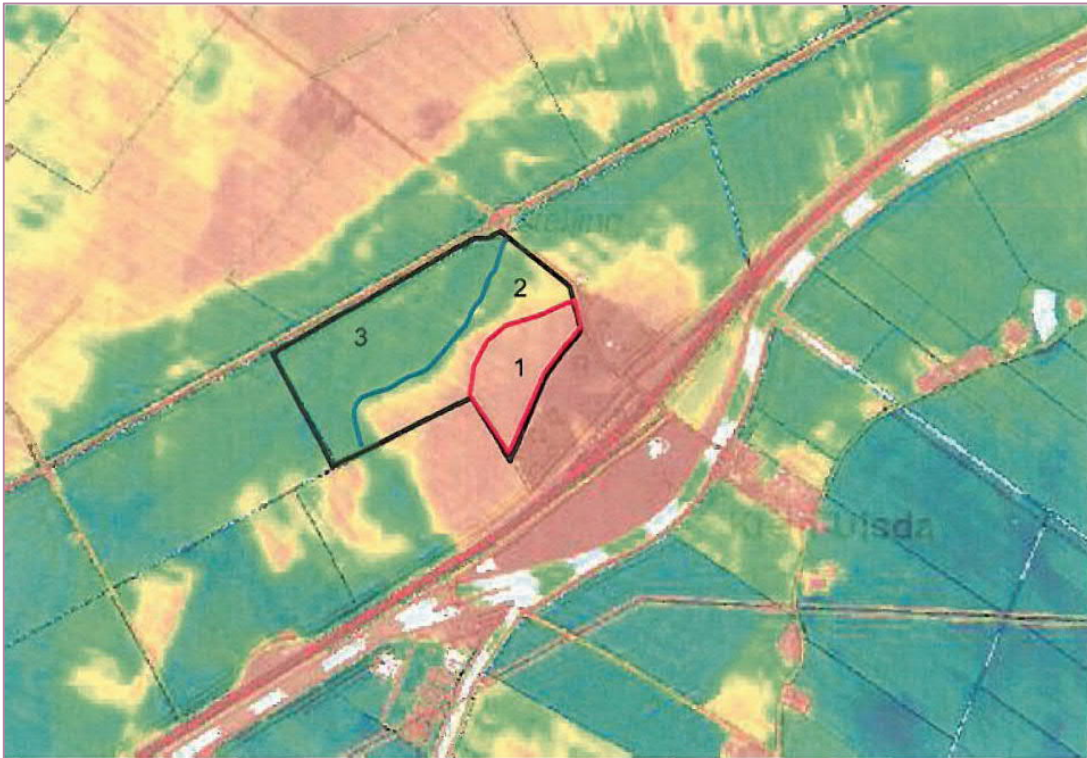

Figuur 4.5: Landschap en cultuurhistorie rondom plangebied

4.1.5 Archeologie

In het plangebied kunnen onder de kleilagen archeologische resten uit de late middeleeuwen en de steentijd aanwezig zijn. Aangezien de ingrepen zich tot de kleilaag beperken bestaat tijdens de werkzaamheden kans op het aantreffen van archeologische resten uit de (late) middeleeuwen. Op de hoger gelegen gronden in het oosten van het plangebied bestaat er een grote kans op middeleeuwse bewoningsresten van Ulsda. In het westelijk deel van het plangebied, waar de kleilaag dikker is, is de kans dat eventueel aanwezige archeologische resten zullen worden verstoord kleiner. Ook hier kunnen echter verspoelde bewoningsresten aanwezig zijn en is enigszins rekening te houden met resten van schepen die in de Dollard zijn vergaan.

Libau heeft in bureauonderzoek uit 2012 het plangebied in drie verschillende advieszones onderscheiden en voor de zones 2 en 3 geadviseerd een archeologisch booronderzoek uit te voeren, respectievelijk met een dichtheid van 6 boringen en 2 boringen per hectare. Voor zone 1 is destijds geadviseerd geen klei af te tichelen, ten eerste vanwege de nabijheid van de middeleeuwse nederzetting Ulsda en de kans op resten ervan in de ondergrond en ten tweede vanwege het natuurlijke reliëf direct rondom Ulsda, waarvan de landschappelijke waarde. Ook is voor de zones 2 en 3 geadviseerd ervoor zorg te dragen dat de zand- en veenondergrond na aftichelen bedekt moeten blijven met een laag van tenminste 50 centimeter dikte (zie bijlage 2).

Figuur 4.6: Gezoneerd archeologisch advies kleiwinning Ulsda (Libau, 2014)

Het uitgevoerde bodemonderzoek was gericht op het vaststellen van de dikte van het pakket winbare klei. In dit kader zijn ook de afzettingen van veen en zand in beeld gebracht en daarmee ook het maaiveld uit de middeleeuwen. De noodzaak voor een booronderzoek, zoals door Libau is geadviseerd, is daarmee komen te vervallen.

Het aftichelen van klei is vanuit archeologisch oogpunt mogelijk met voorwaarden tijdens de werkzaamheden:

- Het winnen van een pakket van meer dan 50 centimeter klei is mogelijk, mits de onderliggende veen- en/of zandbodem niet wordt beschadigd (kwetsbaarheid eventuele archeologische resten) en ter bescherming bedekt blijft met een dun laagje Dollardklei van tenminste 10 centimeter.
- Egalisaties mogen niet uitgevoerd worden, met uitzondering van egalisaties die er op zijn gericht om door afticheling ontstane onnatuurlijke reliëfovergangen te verwijderen.
- Het aftichelen dient reliëfvolgend uitgevoerd te worden, waarbij geen scherpe overgangen in het landschap worden gecreëerd.

Tijdens de werkzaamheden van het aftichelingsproces wordt, met name in zone 1, regelmatig door een archeoloog geïnspecteerd. De frequentie van de inspectie wordt afgestemd met het bevoegd gezag (de gemeente Oldambt) naar voortgang van de werkzaamheden. Te allen tijde geldt dat bij het onverwacht aantreffen van archeologische resten onmiddellijk het bevoegd gezag op de hoogte wordt gebracht.

4.1.6 Woon- en leefmilieu

De kleiwinlocatie heeft een agrarische functie en is in gebruik als akkerbouwland. Het in te zetten materieel betreft een hydraulische kraan en daarnaast vrachtwagens voor de afvoer van de klei. De inzet van het materieel vindt plaats gedurende maximaal driemaal 2,5 week per jaar en is in dezelfde orde van grootte als het in het gebied gangbare gebruik van agrarisch materieel. Het enige dorp nabij het plangebied is Klein-Ulsda. Daarnaast ligt verspreid over het buitengebied woonbebouwing.

4.2 Autonome ontwikkelingen

Een autonome ontwikkeling is een ontwikkeling die autonoom plaatsvindt, dat wil zeggen dat deze ook plaatsvindt als de kleiwinning niet wordt uitgevoerd. In het MER zal per milieuaspect worden aangegeven welke autonome ontwikkeling relevant zijn.

5 Reikwijdte en wijze van effectbeoordeling

5.1 Reikwijdte

In het MER wordt onderscheid gemaakt tussen de begrippen plangebied en studiegebied. Het plangebied is in hoofdstuk 1 op kaart weergegeven. Het studiegebied is het totale gebied waarin milieueffecten als gevolg van de realisering van de voorgenomen activiteiten in het plangebied kunnen optreden. Het studiegebied is dus omvangrijker dan het plangebied en kan per milieuaspect verschillen. Voor milieuaspecten zoals bodem en archeologie treden de effecten alleen binnen het plangebied zelf op (het studiegebied is hier gelijk aan het plangebied). Voor milieuaspecten zoals verkeer, geluid en luchtkwaliteit kunnen ook buiten het plangebied effecten optreden (het studiegebied is hier dus groter dan het plangebied). In het MER zal per milieuaspect worden toegelicht wat het relevante studiegebied is.

5.2 Inhoud MER

De kern van het MER wordt gevormd door de beschrijving van de milieueffecten die als gevolg van de voorgenomen activiteiten worden verwacht ten opzichte van de referentiesituatie. Het milieueffectrapport zal (vrij naar de wettekst) de volgende onderdelen bevatten:

Een milieueffectrapport bevat ten minste:

1. Een beschrijving van de activiteit met informatie over de locatie, het ontwerp, de omvang en andere relevante kenmerken van de activiteit.
2. Een beschrijving van de waarschijnlijk belangrijke gevolgen die de activiteit voor het milieu kan hebben.
3. Een beschrijving van de kenmerken van de activiteit en, voor zover van toepassing, de geplande maatregelen om de waarschijnlijk belangrijke nadelige gevolgen te vermijden, te voorkomen of te beperken en, indien mogelijk, te compenseren.
4. Een beschrijving van de redelijke alternatieven, die relevant zijn voor de activiteit en de specifieke kenmerken ervan, met opgave van de belangrijkste motieven voor de gekozen optie, in het licht van de milieueffecten van de activiteit. Deze beschrijving zou betrekking moeten hebben op de directe, en in voorkomend geval op de indirecte, secundaire en cumulatieve effecten op korte, middellange en lange termijn, permanent en tijdelijk, positief en negatief van het project.
5. Een zelfstandig leesbare samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieueffectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit.
6. Alle aanvullende informatie, bedoeld in bijlage IV van de mer-richtlijn, die van belang is voor de specifieke kenmerken van een bepaalde activiteit of activiteitstype en voor de milieuaspecten die hierdoor kunnen worden beïnvloed.
7. Een opgave van de moeilijkheden (technische leemten of ontbrekende kennis) die de opdrachtgever eventueel heeft ondervonden bij het verzamelen van de vereiste informatie.

5.3 Beoordelingskader

In het MER worden de effecten van de voorgenomen activiteiten beschreven en beoordeeld. De effecten worden beschreven ten opzichte van de referentiesituatie. Om de milieueffectenanalyse systematisch te kunnen uitvoeren, is een beoordelingskader opgesteld. In dit beoordelingskader is per milieuaspect een aantal toetsingscriteria geformuleerd. In onderstaande tabel is het beoordelingskader weergegeven. Daarbij is ook aangegeven of de effectanalyses kwalitatief (zonder berekeningen) of kwantitatief (met indicatieve berekeningen) worden uitgevoerd.

Milieuaspect	Toetsingscriterium	Onderzoeksmethode
Bodem	Bodemkwaliteit	Kwalitatief
	Omvang grondverzet/grondbalans	Kwalitatief
Water	Waterhuishouding (incl. klimaatadaptatie)	Kwalitatief
	Waterkwaliteit	Kwalitatief
	Grondwater	Kwantitatief
Natuur	Natura 2000-gebieden	Aerius-berekening stikstofdepositie, overige effecten kwalitatief
	Nationaal Natuurnetwerk	Kwalitatief
	Beschermde soorten	Kwalitatief
Landschap, cultuurhistorie en archeologie	Landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorie	Kwalitatief
	Archeologie	Kwalitatief
Woon- en leefmilieu		
	Geluid (wegverkeer en machines)	Kwalitatief
	Luchtkwaliteit (wegverkeer en machines)	Kwalitatief
	Externe veiligheid	Kwalitatief
	Visuele hinder/uitzicht	Kwalitatief
	Gezondheid	Kwalitatief
Gebruiksfuncties	Landbouw	Kwalitatief
	Wonen	Kwalitatief
	Verkeer en verkeersveiligheid	Kwantitatief (indicatief)

In het MER zal per toetsingscriterium het milieueffect worden uitgedrukt op basis van onderstaande zevenpuntsschaal:

++	sterk positief effect
+	positief effect
0/+	beperkt positief effect
0	geen positief en geen negatief effect
0/-	beperkt negatief effect
-	negatief effect
--	sterk negatief effect

De scores van de effectbeoordeling moeten niet worden gezien als een absolute beoordeling. Ze geven een indicatie van het effect weer.

In de effectbeschrijvingen wordt aangegeven of effecten tijdelijk of permanent zijn. Ook wordt aangegeven welke mitigerende en/of compenserende maatregelen mogelijk en/of noodzakelijk zijn.

6 De procedure

6.1 Rol van de actoren

Strating Beheer B.V. is de initiatiefnemer van de ontgronding. Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen zijn het bevoegd gezag voor de ontgrondingsvergunning en voor de bijbehorende m.e.r.-procedure.

6.2 Contactgegevens

Initiatiefnemer

De heer G. (Geert Jan) Hoogerduijn Strating
Gelmswijk 4
9665 RR Oude Pekela
Tel. 0597 613920

Bevoegd gezag

Provincie Groningen
Postbus 610
9700 AP Groningen

6.3 Vervolg procedure

In deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau is aangegeven wat in het MER wordt onderzocht, op welke milieuthema's wordt beoordeeld en aan welke beleidskaders wordt getoetst (hierna genoemd onder 1). In onderhavig geval is de uitgebreide m.e.r.-procedure (afdeling 7.9 Wet milieubeheer) van toepassing. In deze procedure worden de volgende stappen doorlopen:

1. Mededeling initiatiefnemer aan het bevoegd gezag: Strating Beheer B.V., als initiatiefnemer voor de ontgronding, doet met voorliggend document mededeling aan het bevoegd gezag, de provincie Groningen, van een m.e.r.-plichtig voornemen.
2. Openbare kennisgeving: Het bevoegd gezag geeft kennis van het voornemen. De bekendmaking is de formele start van de m.e.r.-procedure.
3. Raadpleging bestuursorganen en zienswijzen over reikwijdte en detailniveau: Tijdens de periode van terinzagelegging van zes weken kan een ieder schriftelijk reageren op deze notitie en aangeven wat onderzocht moet worden in het MER. Wettelijke adviseurs worden over de voorgenomen activiteit geraadpleegd. Aan de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) wordt in deze fase ook om advies gevraagd. Op basis van de inspraakreacties en adviezen stelt de provincie haar advies voor de reikwijdte en detailniveau van het MER vast.
4. Opstellen Milieurapport (MER) en aanvraag ontgrondingsvergunning: op basis van de NRD en de reacties daarop wordt vervolgens het MER opgesteld in opdracht van de initiatiefnemer. In het MER worden de milieueffecten van het planvoornemen beschreven. Tevens wordt de aanvraag voor de ontgrondingsvergunning opgesteld.
5. Bekendmaking en terinzagelegging: het MER wordt samen met de vergunningaanvraag en de ontwerp-ontgrondingsvergunning gedurende 6 weken ter visie gelegd door het bevoegd gezag. Tijdens de tervisielegging kan eenieder mondeling of schriftelijk een reactie op de documenten geven. Na afloop van deze periode vraagt het bevoegd gezag aan de Commissie m.e.r. het MER te toetsen op juistheid en volledigheid.

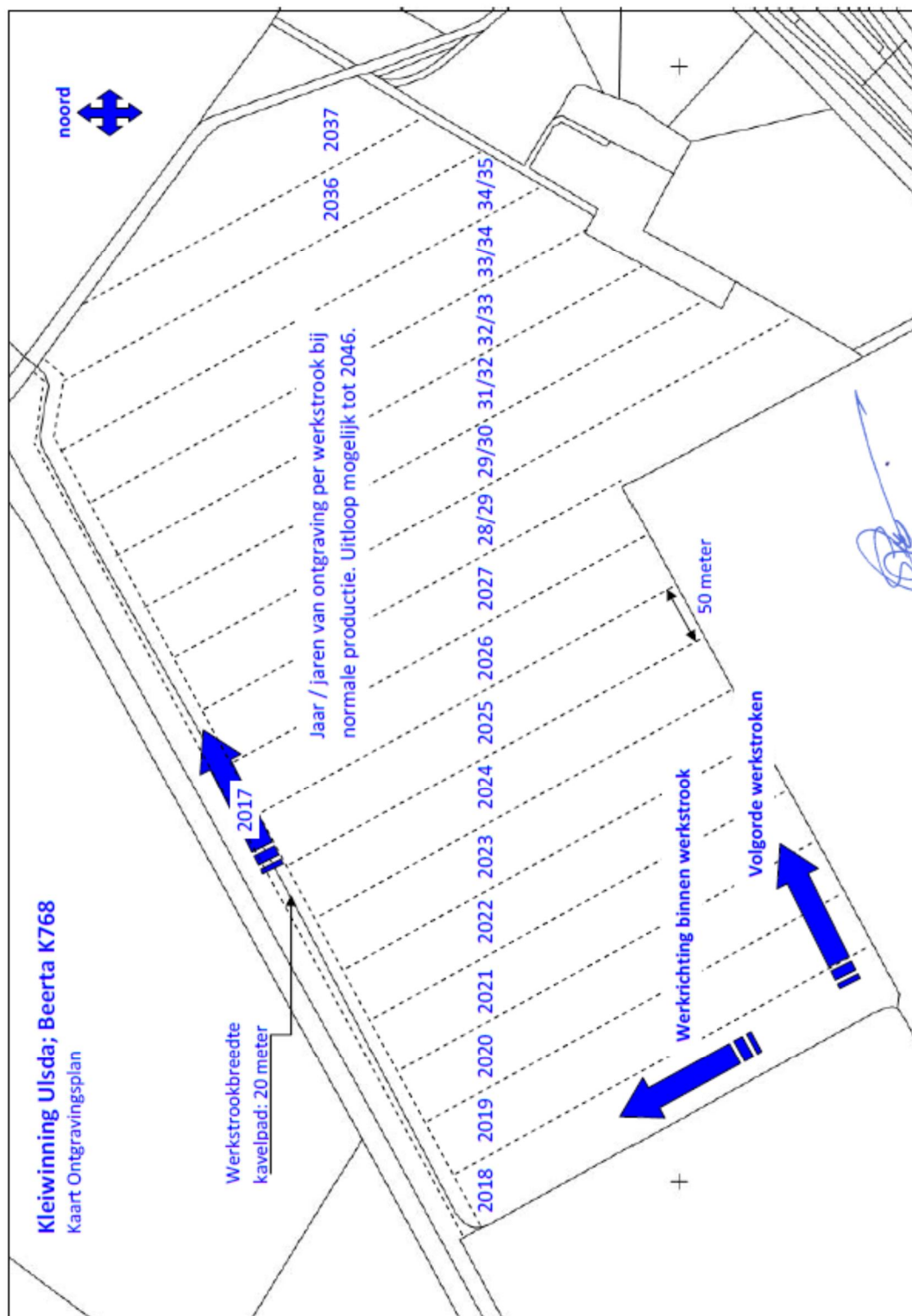
6. Besluitvorming: mede op basis van de inspraakresultaten en adviezen en met in achtneming van de uitkomsten van het MER, wordt de definitieve ontgrondingsvergunning opgesteld, waarin wordt gemotiveerd wat er met de resultaten van het MER is gedaan.
7. Bekendmaking: na verlening van de ontgrondingsvergunning wordt deze bekend gemaakt en ter visie gelegd.

Bijlage 1 Lijst met afkortingen

In deze notitie worden de volgende afkortingen gehanteerd:

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
HR	Habitatrichtlijn
m.e.r.	Milieueffectrapportage als procedure
MER	Milieueffectrapport
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau
PAS	Programma aanpak stikstof
PB	Passende Beoordeling
VR	Vogelrichtlijn
Wnb	Wet natuurbescherming

Bijlage 2 Ontgravingsplan Kleiwinning Ulsda

Gewaarmerkt namens Grontmij door haar projectleider E. Smeenge op 18 februari 2016:

Bijlage 3 Archeologisch rapport Libau (2014 en 2012)

INGEKOMEN 15 NOV 2014

Grontmij Nederland B.V.
t.a.v. dhr. E. Smeenge
Postbus 7057
9701 JB Groningen

hoge der a 5
9712 ac groningen
telefoon (050) 312 65 45
fax (050) 312 33 62
email: molema@libau.nl

groningen 11 november 2014
onderwerp Kleiwinning Ulsda
behandelaar M. de Jong MA

PN: 333317
PL: Smeenge
GM nr.: GM 0146960
Bijlagen naar:
Kopie: Smeenge/

Grontmij Nederland B.V.

Geachte heer Smeenge,

Naar aanleiding van de voorgenomen kleiwinning ten behoeve van baksteenproductie in een perceel te Ulsda ontvangt u hierbij advies met betrekking tot de omgang met archeologische en cultuurhistorische waarden in dit gebied. Onderhavig advies is een aanvulling op het advies dat in 2012 door Libau aan u is uitgebracht. Het advies uit 2012, in de vorm van een bureauonderzoek, is als bijlage aan deze brief toegevoegd.

De reden voor het aanvullend advies is een wijziging van het plan voor kleiwinning. Aan deze wijziging ligt een booronderzoek ten grondslag. In het kader van dit booronderzoek, uitgevoerd door Grontmij zijn in het plangebied 59 boringen uitgevoerd, in zes boorraaien gelijkmatig verdeeld over het plangebied. Op basis van de resultaten van het booronderzoek is voor het gehele plangebied de maximale dikte van het pakket winbare klei bepaald. Het blijkt nu dat in het grootste deel van het plangebied een dikker pakket klei geschikt is voor baksteenfabricage dan eerder is aangenomen. Op enkele locaties in het plangebied kan minder dan 50 cm klei tot geen geschikte klei worden gewonnen. De dikte van het pakket winbare klei hangt samen met de hoogteligging van onderliggende pakketten van veen, dekzand en andere pleistocene afzettingen. De winbare geschikte klei is in de late middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd afgezet door de Dollard. De dikte van de klei varieert naar gelang de reliëfverschillen van de lagen waarop de klei is afgezet. Opgemerkt wordt nog dat de bouwvoor niet gerekend wordt tot het pakket geschikte klei.

Libau heeft in het bureauonderzoek uit 2012 in het plangebied drie verschillende advieszones onderscheiden en voor de zones 2 en 3 geadviseerd een archeologisch booronderzoek uit te voeren, respectievelijk met een dichtheid van 6 boringen en 2 boringen per ha. Voor zone 1 is destijds geadviseerd geen klei af te tichelen, ten eerste vanwege de nabijheid van de middeleeuwse nederzetting Ulsda en de kans op resten ervan in de ondergrond en ten tweede vanwege het natuurlijke reliëf direct rondom Ulsda, waarvan de landschappelijke waarde groot als groot is benoemd. Ook is voor de zones 2 en 3 geadviseerd ervoor zorg te dragen dat de zandondergrond en de veenondergrond na aftichelen bedekt moeten blijven met een laag van tenminste 50 cm dikte (zie bijlage bureauonderzoek).

Het nu door Grontmij uitgevoerde bodemonderzoek was gericht op het vaststellen van de dikte van het pakket winbare klei. In dit kader zijn ook de afzettingen van veen en zand in beeld gebracht en daarmee ook het maaiveld uit de middeleeuwen. De noodzaak voor een booronderzoek in de zones 2 en 3, zoals is geadviseerd in het bureauonderzoek uit 2012, is daarmee komen te vervallen. Zone 1 is landschappelijk gezien kwetsbaar door de ligging grenzend aan de keileemhoogte Ulsda. Het reliëf van Ulsda is zowel vanuit landschappelijk en cultuurhistorisch oogpunt zeer waardevol. Ook bestaat hier grote kans op archeologische resten. Het aftichelen van klei is hier vanuit archeologisch oogpunt mogelijk met dezelfde voorwaarden als in de zones 2 en 3 maar in zone 1 is extra voorzichtigheid geboden tijdens de werkzaamheden.

Op basis van het booronderzoek van Grontmij wordt het volgende geadviseerd:

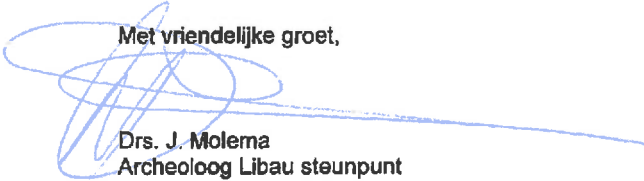
- het winnen van een pakket van meer dan 50 cm klei is mogelijk, mits de onderliggende veen- en/of zandbodem niet wordt beschadigd (kwetsbaarheid eventuele archeologische resten) en ter bescherming bedekt blijft met een dun laagje Dollardklei van tenminste 10 cm;

- geen egalisaties uit te voeren, met uitzondering van egalisaties die er op zijn gericht om door afticheling ontstane onnatuurlijke reliëfovergangen te verwijderen;
- het aftichelen reliëfvolgend uit te voeren, waarbij geen scherpe overgangen in het landschap worden gecreëerd.

Ten aanzien van het aftichelingsproces wordt geadviseerd om de werkzaamheden, met name in zone 1, regelmatig door een archeoloog te laten inspecteren. De frequentie van de inspectie wordt afgestemd met de initiatiefnemer en het bevoegd gezag (de gemeente Oldambt) en is afhankelijk van de voortgang van de werkzaamheden. Ten allen tijde geldt dat bij het onverwacht aantreffen van archeologische resten onmiddellijk het bevoegd gezag op de hoogte gebracht dient te worden. Vervolgens wordt dan bepaald of behoud ter plaatse of opgraving van deze resten aan de orde is.

Ik hoop u met bovenstaand advies voldoende te hebben geïnformeerd.

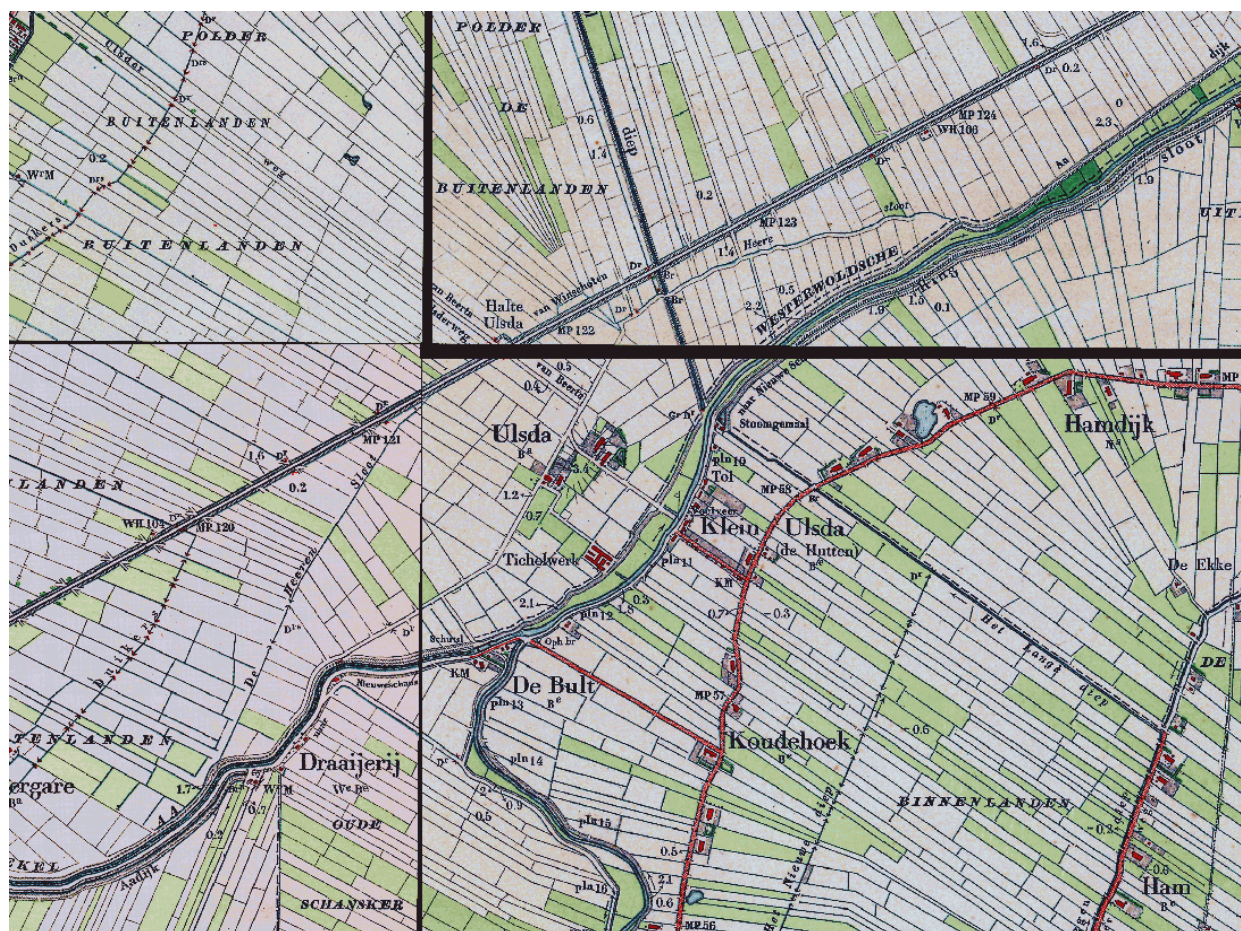
Met vriendelijke groet,

Drs. J. Molema
Archeoloog Libau steunpunt

Ulsda, perceel ten westen van Ulsda (gemeente Oldambt)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

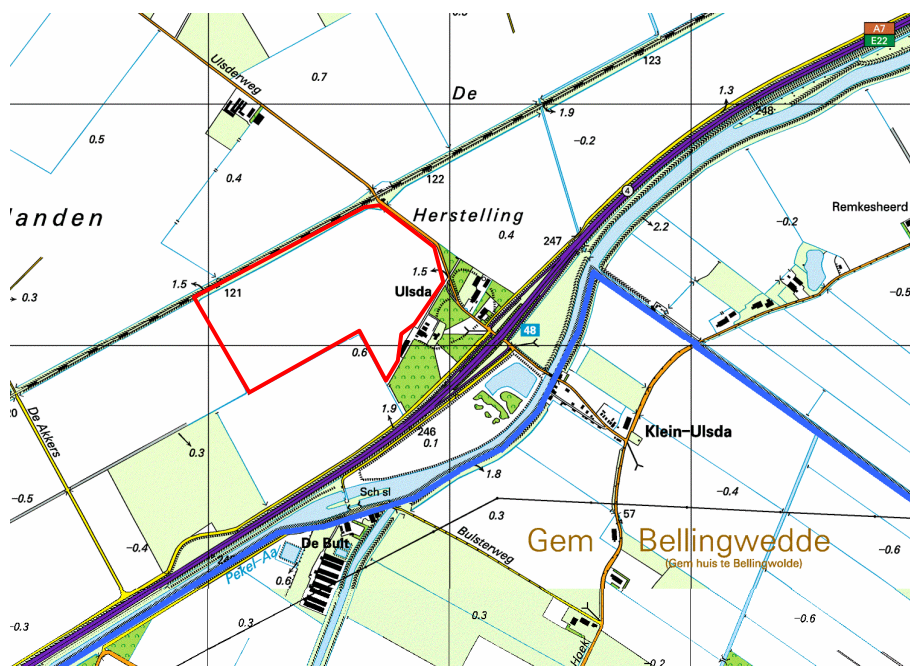
provincie:	Groningen
gemeente:	Oldambt
plaats:	Ulsda
toponiem:	Ulsda
bevoegd gezag:	gemeente Oldambt
opdrachtgever:	Grontmij Haren
uiterste coördinaten:	noordwest 270.954/576.190 noordoost 271.733/576.575 zuidoost 271.972/576.314 zuid 271.737/575.842 zuidwest 271.155/575.806
centrumcoördinaat:	271.487/576.202
kaartblad:	8D
onderzoeksmeldingsnummer:	51245
beheer documentatie:	Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gemeente Oldambt en E-depot
uitvoerder:	Libau
rapport :	12-79
auteur :	M. de Jong MA
autorisatie :	drs. J. Molema
telefoon:	050-3126545
fax:	050-3123362
e-mail:	info@libau.nl

Ulsda, perceel ten westen van Ulsda (gemeente Oldambt) Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van Steenfabriek Strating, vertegenwoordigd door dhr. E. Smeenge van Grontmij Haren, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een perceel (genummerd 768) te Ulsda, ten westen van Ulsda (zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen om hier klei te winnen ten behoeve van de baksteenindustrie. Hiervoor zal circa 30 cm teelaarde worden afgegraven waarna een circa 50 cm dik pakket klei wordt gewonnen. De teelaarde wordt daarna teruggeplaatst. De bodemingrepen zullen tot 80 à 90 cm onder maaiveld reiken. Het perceel waarin de ingrepen zijn beoogd is circa 43 ha groot. Dit perceel wordt hieronder verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: Ulsda en omgeving, het plangebied is rood omlijnd (Topografische Atlas Groningen, 2004).

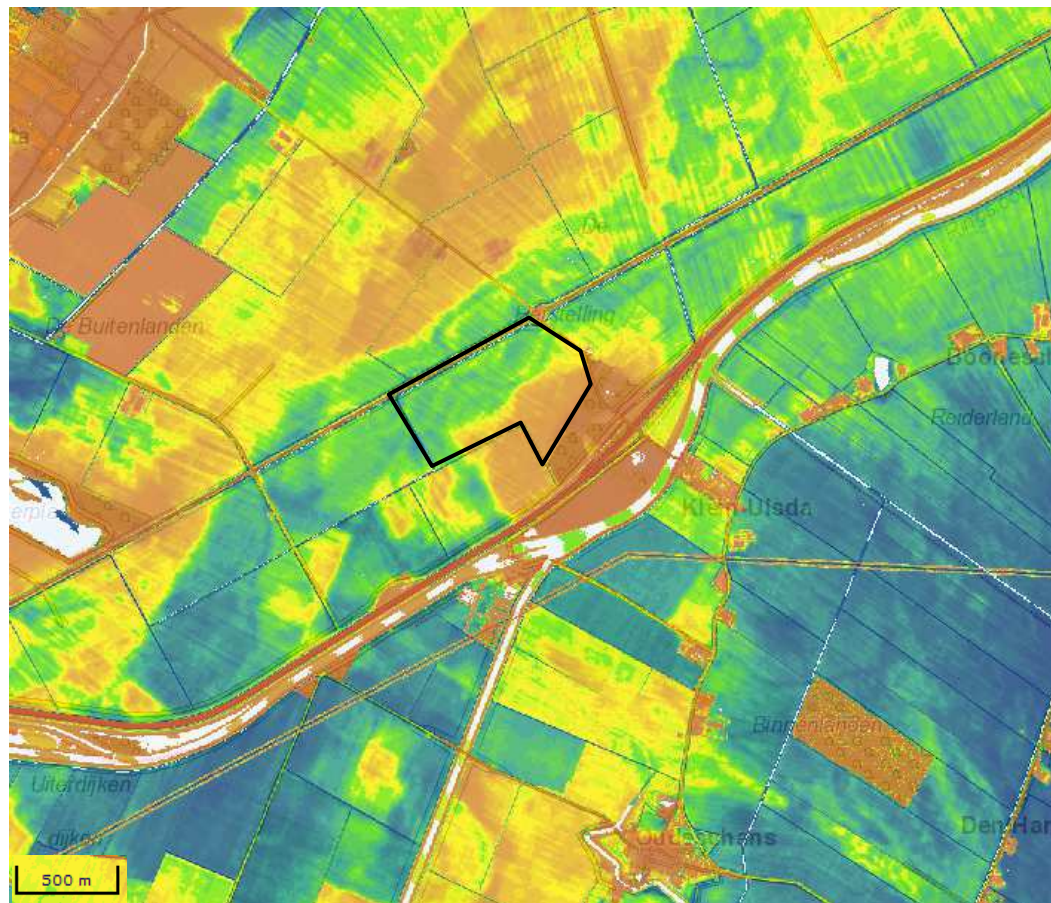
Informatie

Het plangebied ligt ten westen van het relatief hooggelegen Ulsda in de streek Reiderland. Ulsda was oorspronkelijk een zelfstandige parochie maar door overstromingen en landverlies werd het overgebleven grondgebied in 1462 toegevoegd aan de parochie Beerta. Om dezelfde reden werden delen van Reiderland, waaronder Beerta en Ulsda, in 1471 toegevoegd aan het Oldambt. Ten oosten van Ulsda komen de rivieren Pekel Aa en Westerwoldsche Aa samen waardoor dit een belangrijk, strategisch gelegen knooppunt was.

Tijdens het saalien (de voorlaatste ijstijd) ontstonden door stuwing van het landijs glaciale ruggen. In het weichselien (de laatste ijstijd) werd door de wind dekzand afgezet. Hierdoor ontstond een reliëfrijk landschap. De hogere ruggen en dekzanden waren in de prehistorie (met name in de steentijd) aantrekkelijk voor bewoning, vooral daar waar water in de nabijheid was. Door een geleidelijke zeespiegelstijging en de daarmee gepaard gaande stagnatie van de waterafvoer steeg de grondwaterspiegel en nam de veengroei geleidelijk toe. Daardoor raakten in de loop van de bronstijd, of mogelijk al eerder, de zandgronden langzamerhand overgroeid met een pakket veen. De bewoning van het plangebied en omgeving werd daardoor uiteindelijk onmogelijk. In de loop van de middeleeuwen raakte het gebied opnieuw bewoond. De veengrond werd in cultuur gebracht en het Oldambt en Reiderland ontwikkelden zich tot een welvarende streek. De veenontginningen hadden echter klink tot gevolg. Door het dalende maaiveld verslechterde de waterafvoer vanuit het nog niet ontgonnen veengebied. Naast wateroverlast vanuit het veen had men te kampen met overstromingen vanuit zee. Door de maaiveld daling kon de zee via de monding van de Eems diep het land binnendringen waardoor de Dollard ontstond. Voor 1462 moet de Dollard Ulsda al hebben bereikt en in 1509 bereikte de Dollard zijn grootste omvang. Kort daarna begon men met de aanleg van bedijkingen ter bescherming tegen de Dollard en om het verloren land weer terug te winnen. Dit proces werd vergemakkelijkt door de natuurlijke aanslibbing van klei, zoals rondom Ulsda het geval was.

Op de fysisch geografische kaart van de provincie Groningen is te zien dat het plangebied op een zeeboezemvlakte ligt (code Mv4; zie bijlage: Fysisch geografische kaart). Deze zeeboezemvlakte is de oostelijke arm van de Dollard die in de late middeleeuwen ontstond. Een klein deel van het plangebied is in het verleden afgegraven (code (m); grijsgekleurd). Ulsda ligt op een glaciële rug zonder dekzand, met glaciaal materiaal binnen 120 cm onder maaiveld (code Gr2g). Door de ligging op deze keileemopduiking raakte Ulsda niet door de Dollard overstromd maar werd het een eiland midden in de oostelijke Dollardarm. Door landaanwas en door de aanleg van dijken werd het omliggende land langzamerhand herwonnen. Met name in het oosten van het plangebied zal de door de Dollard afgezette kleilaag relatief dun zijn en de keileem ondiep onder de oppervlakte aanwezig zijn. De bodemkaart toont dat het gehele plangebied ligt op kalkrijke poldervaaggronden bestaande uit zware klei (code Mn45A; zie bijlage: Kaart archeologie). Langs de oostelijke rand van het plangebied, tegen Ulsda aan, kan relatief ondiep onder het maaiveld naast keileem ook potklei aanwezig zijn (code KX).

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is de hogere ligging van de keileemopduiking van Ulsda duidelijk te zien. Ook valt op dat het zuidoostelijk deel van het plangebied op deze opduiking ligt (zie figuur 2).

Figuur 2: Hoogteverschillen in en rondom het plangebied (www.ahn.nl; AHN2). Het plangebied is globaal omlijnd.

Na 1509 werd land herwonnen op de Dollard en begon de oostelijke Dollardarm langzamerhand dicht te slibben. De stad Groningen (die het Oldambt overheerste) maakte zowel vanwege de landaanwas als de strategische ligging aanspraak op Ulsda. Ulsda behoorde sinds 1462 toe aan Beerta maar in het begin van de 17de eeuw had de stad geheel Ulsda bemachtigd. Om de grens af te bakenen en conflicten met Beerta te beëindigen liet de stad in 1616 (overigens zonder enige inspraak van Beerta) de Heerensloot graven (Schroor, 1997). Deze sloot liep door het plangebied maar is in de 20ste eeuw geheel verdwenen. In 1726 werden de stadslanden te Ulsda gekarteerd (Schroor, 1997: stadsland 7; zie figuur 3). De Heerensloot vormt de westelijke begrenzing van het stadsland. Het plangebied was destijds in gebruik als bouwland (percelen 35, 36 en 38-41) en voor een klein deel als grasland (percelen 34 en 37).

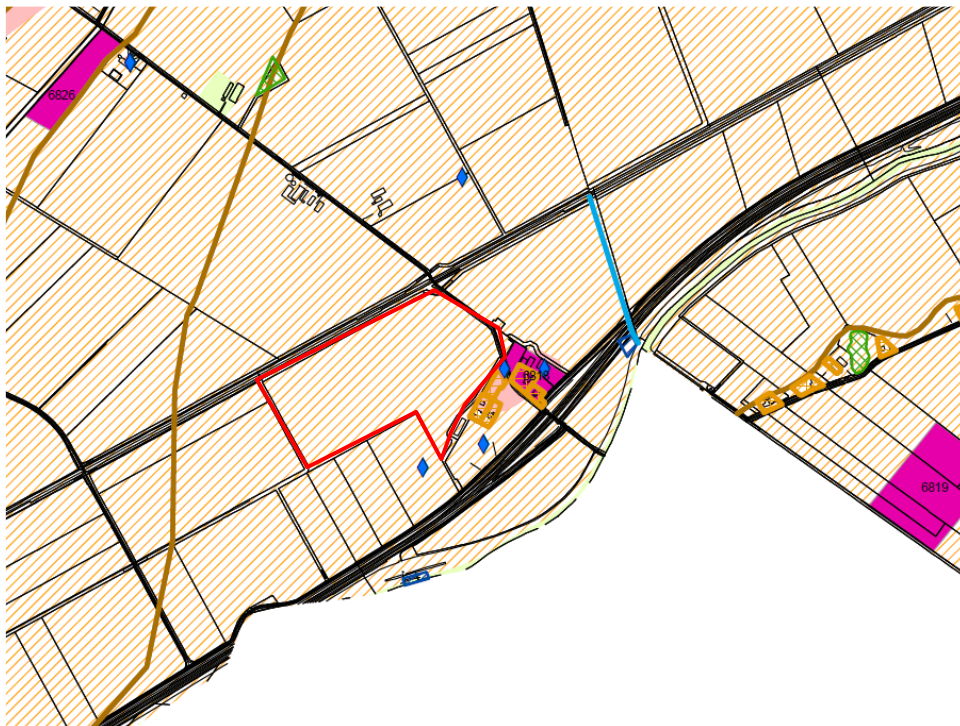
Op de kadastrale minuut (gemeente Beerta, sectie B2 en H2) uit 1824 is te zien dat het gehele plangebied destijds in gebruik was als bouwland (zie watwaswaar.nl & hisgis.nl). Het plangebied was onderverdeeld in zeer

veel kleine percelen (zie bijlage: Kadastrale minuut). In het midden van de 19de eeuw lijkt de situatie in het plangebied onveranderd ten opzichte van de kadastrale minuut, zo blijkt uit de topografische militaire kaarten van 1853 en 1864 (zie watwaswaar.nl & hisgis.nl). Op de topografische militaire kaart van 1864 is nabij het plangebied een tichelwerk aangegeven, wat de kleiafgraving die op de Fysisch geografische kaart is aangegeven verklaart (zie hisgis.nl). Op de Bonnekaart uit het begin van de 20ste eeuw is inmiddels de spoorlijn ten noordwesten van Ulsda aanwezig (zie bijlage: Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart). Ook het tichelwerk is dan nog in gebruik. De kavels in het plangebied zijn gedurende de 20ste eeuw aangepast en vergroot. Uiteindelijk is het gebied herverkaveld waarbij de percelen doorgetrokken zijn tot aan de spoorlijn. Hierdoor verdween de Heeresloot. Op het AHN is de loop van de Heeresloot nog gedeeltelijk herkenbaar (zie figuur 2).

Het plangebied is niet gekarteerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK); ook zijn uit het plangebied geen archeologische waarnemingen bekend (geen waarnemingen geregistreerd in de archeologische database Archis; zie bijlage: Kaart archeologie). Te Ulsda zijn archeologische resten uit de late middeleeuwen aangetroffen waaronder resten van de kerk (AMK-terrein 6818), bebouwing (waarnemingen 238414, 238416 & 238417) en een schip dat nog in de bodem aanwezig zou zijn (waarneming 238415). De bekende archeologische resten op iets grotere afstand van het plangebied betreffen nederzittingsresten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd waaronder een brugconstructie (AMK-terrein 7311 en waarnemingen 18384 & 18385), een laat-middeleeuwse kerk (AMK-terrein 6826 en waarnemingen 18239 & 238040), funderingsresten die mogelijk van een laat-middeleeuws steenhuis zijn (waarneming 39542) en middeleeuws aardewerk (waarneming 27382).

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Oldambt is aangegeven dat in het plangebied onderzoek nodig is bij ingrepen die groter zijn dan 500 m² en dieper reiken dan het kleidek van Dollardklei dat de oude bewoningslagen afdekt (Libau, 2010; zie figuur 4). Vooral langs de oostelijke rand naar het plangebied zal de kleilaag dun zijn en zal door de geplande bodemingrepen het oude (middeleeuwse) maaiveld aan het oppervlak komen te liggen of mogelijk verstoord raken.

In het Provinciaal Omgevingsplan (POP) is reliëf, waaronder de glaciële rug van Ulsda, opgenomen als een te beschermen kernkarakteristiek (Provinciaal Omgevingsplan 2009-2013: pp. 40; 89).

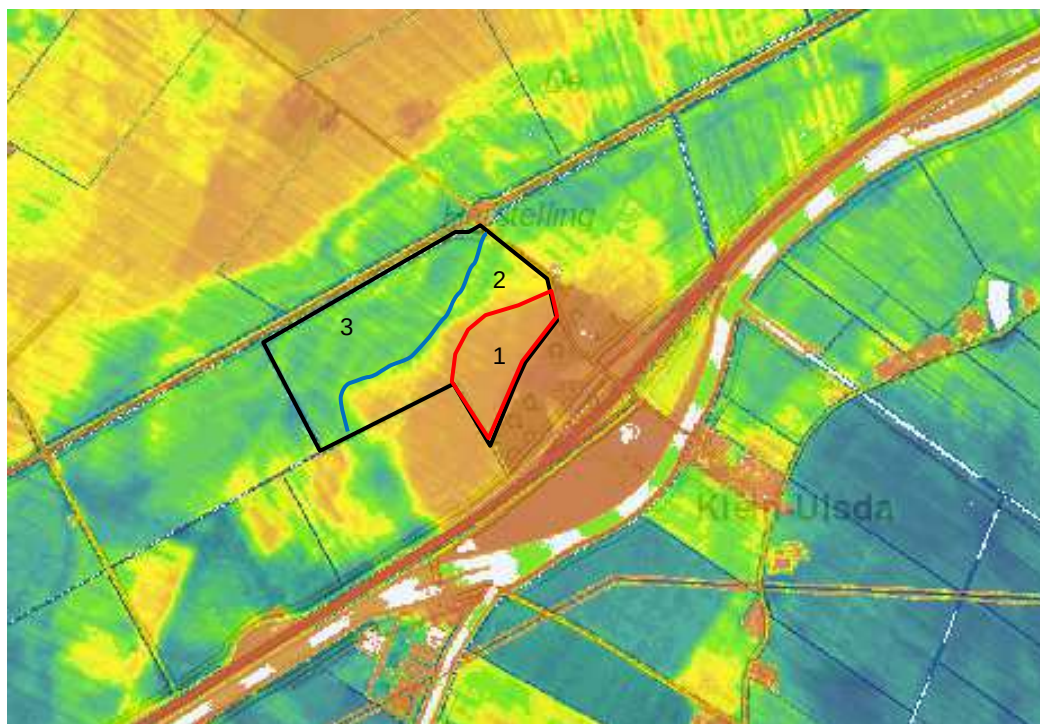
Figuur 4: Uitsnede uit de Archeologische beleidskaart van de gemeente Oldambt. Het plangebied is rood omlijnd. Legenda: roze: hoge verwachting; oranje arcering; onderzoek bij ingrepen dieper dan het kleidek (en groter dan 500 m²); lichtgroen: lage verwachting; fel roze: AMK-terreinen; geel vlakje: steenhuisen; oranje vlak: boerderijplaatsen; paars vlak: kerken; bruine lijnen: dijken en oude wegen; blauw raster: historische kernen; groen raster: cultuurlandschappelijk waardevol.

Overweging en advies

In het plangebied kunnen onder de kleilagen archeologische resten uit de late middeleeuwen en de steentijd aanwezig zijn. Aangezien de ingrepen zich tot de kleilaag beperken bestaat tijdens de werkzaamheden kans op het aantreffen van archeologische resten uit de (late) middeleeuwen. Op de hoger gelegen gronden in het oosten van het plangebied bestaat grote kans op middeleeuwse bewoningsresten van Ulsda. In het westelijk deel van het plangebied, waar de kleilaag dikker is, is de kans dat eventueel aanwezige archeologische resten zullen worden verstoord kleiner. Ook hier kunnen echter verspoelde bewoningsresten aanwezig zijn en is enigszins rekening te houden met resten van schepen die in de Dollard zijn vergaan.

De keileemopduiking Ulsda is in het Provinciaal Omgevingsplan opgenomen als te beschermen kernkarakteristiek. De geomorfologische en landschappelijke waarde van deze keileemopduiking is zeer groot. Het AHN (figuur 2) geeft een goed beeld van de ligging van de opduiking (ook waar deze iets dieper in de ondergrond aanwezig is en om die reden kleiner is weergegeven op aardkundige kaarten). In figuur 5 is het gebied weergegeven waarvoor geadviseerd wordt geen ontgronding uit te voeren in verband met de ondiepe ligging van de keileemopduiking (zie figuur 5). De begrenzing van dit gebied is tevens gebaseerd op een bodemkundig booronderzoek dat Grontmij heeft uitgevoerd voor Steenfabriek Strating (zie bijlagen: Booronderzoek & Boorlocaties). Tevens dient rondom dit gebied een bufferzone van 30 m breedte te worden aangehouden waarin de ontgravingsdiepte van de ontgronding geleidelijk en reliëfvolgend toeneemt zodat er geen abrupt onnatuurlijk hoogteverschil ontstaat tussen het ontgronde en niet-ongronde gebied.

Geadviseerd wordt om in het gebied waarin de ontgronding mogelijk wel doorgang kan vinden, voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch booronderzoek uit te laten voeren. Dit booronderzoek bestaat uit twee gedeeltes. In het aan de keileemopduiking Ulsda grenzende gebied (inclusief de bovengenoemde bufferzone) dient het booronderzoek te bestaan uit 6 boringen per hectare. Op grotere afstand van de keileemopduiking dienen 2 boringen per hectare te worden uitgevoerd (zie figuur 5). Het booronderzoek dient gericht te zijn op de aanwezigheid van een oude cultuurlaag of loopvlak en archeologische indicatoren zoals bijvoorbeeld funderingsresten en aardewerk. Het is van belang dat wordt vastgesteld wat de dikte van het pakket Dollardklei is en op welke locaties binnen het plangebied minder klei kan worden gewonnen ten opzichte van de huidige plannen. Nabij de keileemopduiking zullen er enkele gebieden zijn waar minder dan 50 cm klei kan worden afgeticheld (zie ook bijlagen: Booronderzoek & Boorlocaties). Uitgangspunt is dat archeologische resten in het gebied waar ontgronding plaats kan vinden tenminste afgedekt blijven met een dek van 50 cm dikte (30 cm teelaarde en tenminste 20 cm klei). Ook hier geldt dat de ontgronding reliëfvolgend dient te worden uitgevoerd.

Figuur 5: Ulsda en omgeving op het Actueel Hoogtebestand Nederland. Het plangebied is zwart omlijnd. De zone waarbinnen ontgronding niet kan worden uitgevoerd is omgeven met een rode lijn (1). De zone met een boordichtheid van 6 boringen per hectare is begrensd met een blauwe lijn (2). Daarbuiten ligt de zone waarin een boordichtheid van 2 boringen per hectare aan de orde is (3).

Omdat voor het zuidoostelijk deel van het plangebied wordt geadviseerd geen ontgronding te laten plaatsvinden vanwege de aanwezigheid van de keileemopduiking van Ulsda, hoeft hier geen booronderzoek plaats te vinden. De overgangszone ofwel bufferzone van de keileemopduiking naar het gebied met een dik(ke)r opgeslibd kleidek, behoeft echter extra aandacht. Er is in feite sprake van drie zones binnen het plangebied (zie figuur 5):

1. de keileemopduiking Ulsda waarvoor geadviseerd wordt geen ontgronding uit te voeren en waar in dat geval geen archeologisch booronderzoek nodig is;
2. de aangrenzende zone waarin een archeologisch booronderzoek bestaande uit 6 boringen per hectare dient te worden uitgevoerd;
3. de zone met dik(ke)r opgeslibt kleipakket waarin per hectare 2 boringen dienen te worden uitgevoerd.

Ongeacht de uitkomsten van het booronderzoek geldt ten allen tijde de meldingsplicht krachtens de Monumentenwet (1988). Indien tijdens de werkzaamheden toch nog vondsten worden aangetroffen dan dienen deze zo spoedig mogelijk te worden gemeld bij de gemeente Oldambt en bij Libau.

Bijlagen:

- Uitsnede fysisch geografische kaart;
- Kaart archeologie;
- Kadastrale minuut;
- Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart;
- Boringen Grontmij;
- Aanvullende boringen Grontmij;
- Boorlocaties.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

Archeologische Monumentenkaart (AMK).

ARCHIS, archeologisch informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi (red.), 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-PROjekt Uitgevers, Groningen.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1855. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Kadastrale minuutplans uit het begin van de 19de eeuw en overige historische kaarten (watwaswaar.nl).

Libau, 2010. Archeologische beleidskaart gemeente Oldambt.

Luchtfoto's Google Earth/Maps.

Provinciaal Omgevingsplan 2009-2013. Provincie Groningen.
(http://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Downloads/pop2009-2013.pdf)

Schroor, M., 1997. *De atlas der Stadslanden van Groningen (1724-1729)*. REGIO-PROjekt Uitgevers, Groningen.

Schroor, M. & J. Meijering, 2007. *Golden Raand. Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers bv, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000*. Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Archeologische periodes

paleolithicum

paleolithicum vroeg
paleolithicum midden
paleolithicum laat
 paleolithicum laat A
 paleolithicum laat B

tot 8800 v.Chr.

tot 300000 C14
300000 - 35000 C14
35000 C14 - 8800 v.Chr.
35000 - 18000 C14
18000 C14 - 8800 v.Chr.

mesolithicum

mesolithicum vroeg
mesolithicum midden
mesolithicum laat

8800 - 4900 v.Chr.

8800 - 7100 v.Chr.
7100 - 6450 v.Chr.
6450 - 4900 v.Chr.

neolithicum

neolithicum vroeg
 neolithicum vroeg A
 neolithicum vroeg B
neolithicum midden
 neolithicum midden A
 neolithicum midden B
neolithicum laat
 neolithicum laat A
 neolithicum laat B

5300 - 2000 v.Chr.

5300 - 4200 v.Chr.
5300 - 4900 v.Chr.
4900 - 4200 v.Chr.
4200 - 2850 v.Chr.
4200 - 3400 v.Chr.
3400 - 2850 v.Chr.
2850 - 2000 v.Chr.
2850 - 2450 v.Chr.
2450 - 2000 v.Chr.

bronstijd

bronstijd vroeg
bronstijd midden
 bronstijd midden A
 bronstijd midden B
bronstijd laat

2000 - 800 v.Chr.

2000 - 1800 v.Chr.
1800 - 1100 v.Chr.
1800 - 1500 v.Chr.
1500 - 1100 v.Chr.
1100 - 800 v.Chr.

ijzertijd

ijzertijd vroeg
ijzertijd midden
ijzertijd laat

800 - 12 v.Chr.

800 - 500 v.Chr.
500 - 250 v.Chr.
250 - 12 v.Chr.

Romeinse tijd

Romeinse tijd vroeg
 Romeinse tijd vroeg A
 Romeinse tijd vroeg B
Romeinse tijd midden
 Romeinse tijd midden A
 Romeinse tijd midden B
Romeinse tijd laat
 Romeinse tijd laat A
 Romeinse tijd laat B

12 v.Chr. - 450 n.Chr.

12 v.Chr. - 70 n.Chr.
12 v.Chr. - 25 n.Chr.
25 - 70 n.Chr.
70 - 270 n.Chr.
70 - 150 n.Chr.
150 - 270 n.Chr.
270 - 450 n.Chr.
270 - 350 n.Chr.
350 - 450 n.Chr.

middeleeuwen

middeleeuwen vroeg
 middeleeuwen vroeg A
 middeleeuwen vroeg B
 middeleeuwen vroeg C
 middeleeuwen vroeg D
middeleeuwen laat
 middeleeuwen laat A
 middeleeuwen laat B

450 - 1500 n.Chr.

450 - 1050 n.Chr.
450 - 525 n.Chr.
525 - 725 n.Chr.
725 - 900 n.Chr.
900 - 1050 n.Chr.
1050 - 1500 n.Chr.
1050 - 1250 n.Chr.
1250 - 1500 n.Chr.

nieuwe tijd

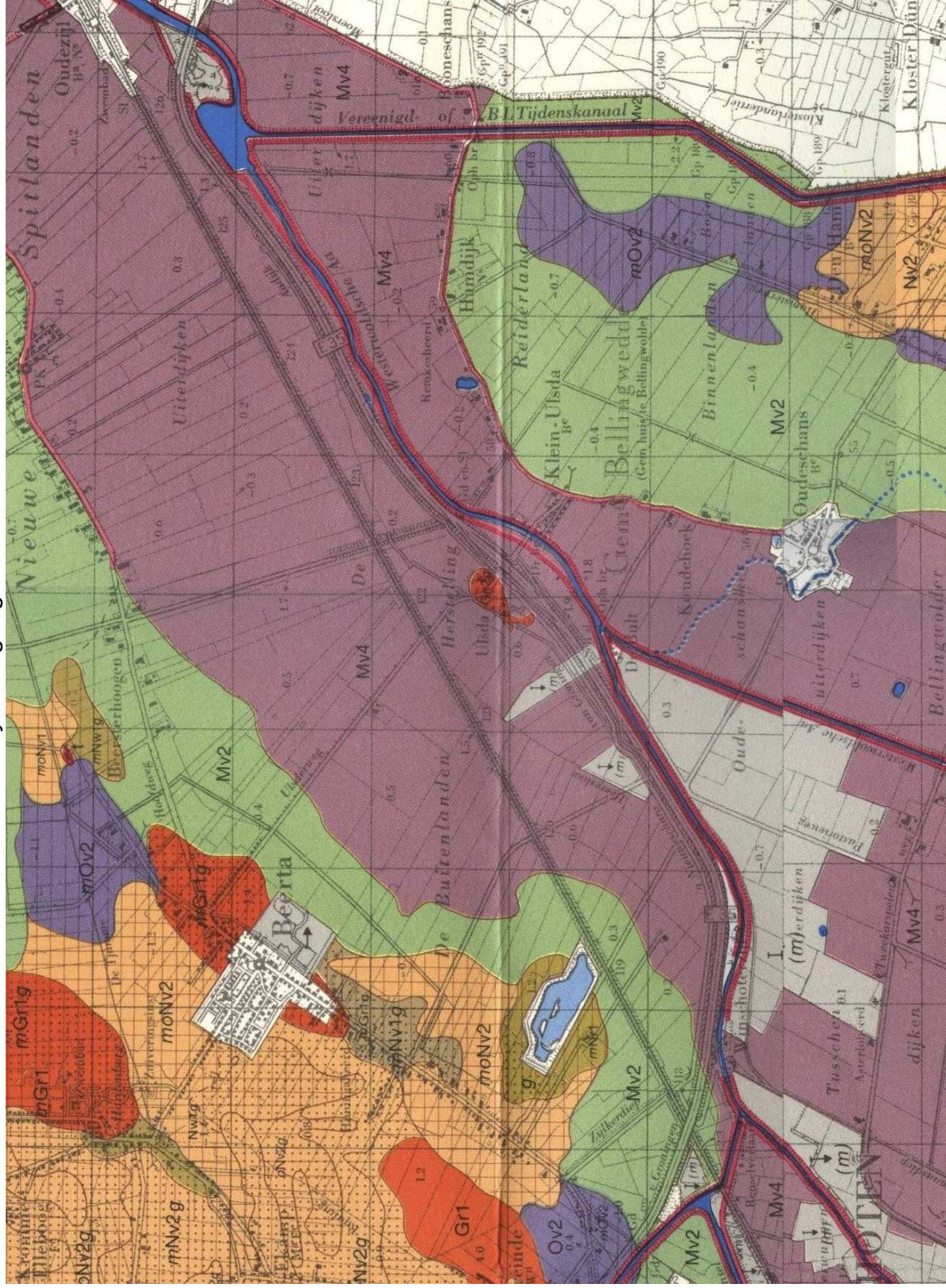
nieuwe tijd A
nieuwe tijd B
nieuwe tijd C

1500 - heden

1500 - 1650 n.Chr.
1650 - 1850 n.Chr.
1850 - heden

Uitsnede fysisch geografische kaart.

Kaart archeologie Ulsda, perceel ter hoogte van Ulsda 2 (gemeente Oldambt)

Combinatiekaart van AMIK, bodemkaart en Archis

273128 / 577772

269929 / 574573

28-03-2012

Legenda

- WAARNEMINGEN
 - HUIZEN
 - BODEM ((c)Alterra)
- MONUMENTEN
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- TOP10 ((c)TDN)
 - bebouwd gebied
 - doorgaande wegen
 - bos
 - bouwtand
 - weiland
 - boomgaard/kwekerij
 - heide
 - zand
 - begraafplaats
 - water
 - overig bodemgebruik

0 500 m

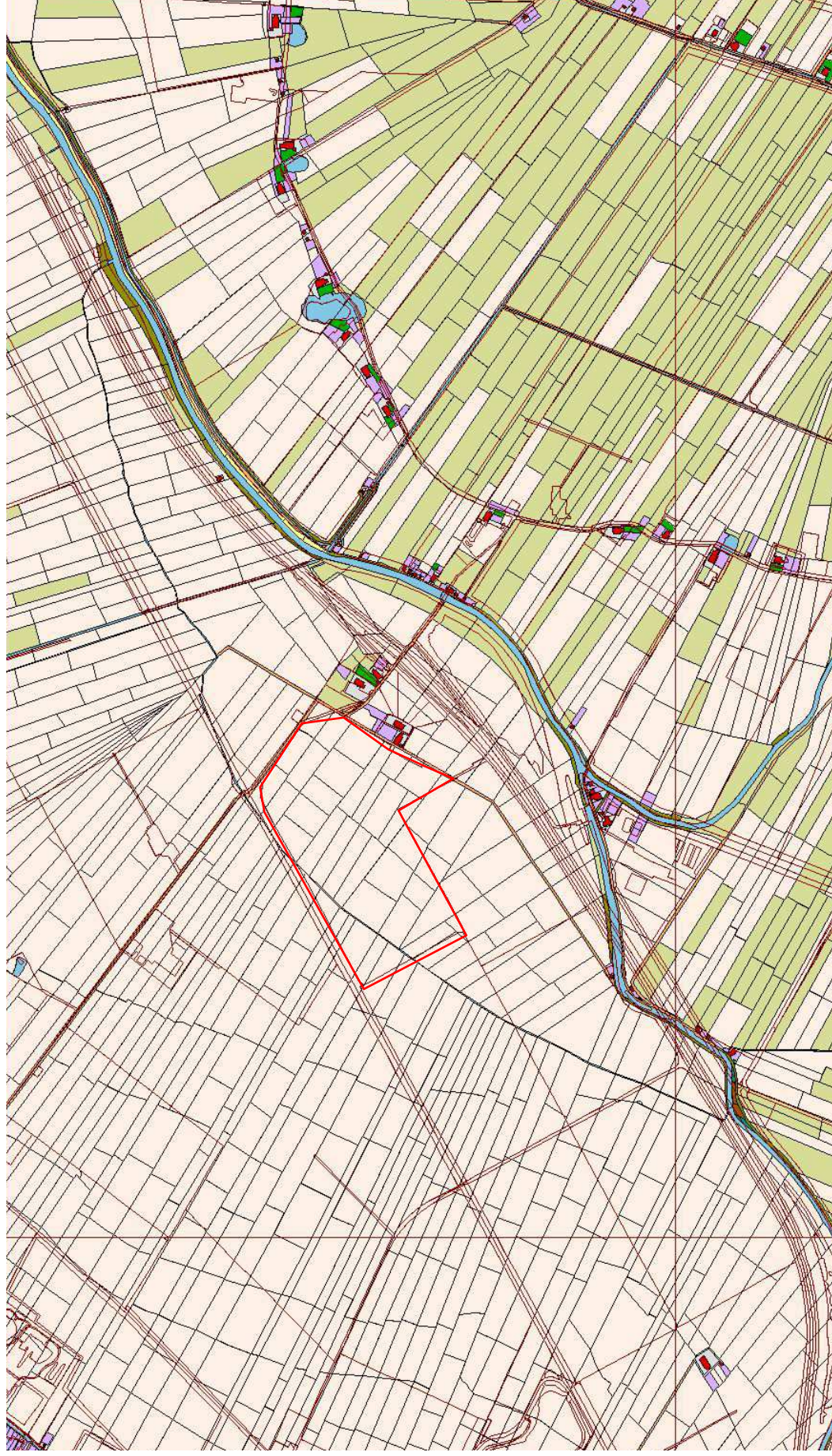
Archis2

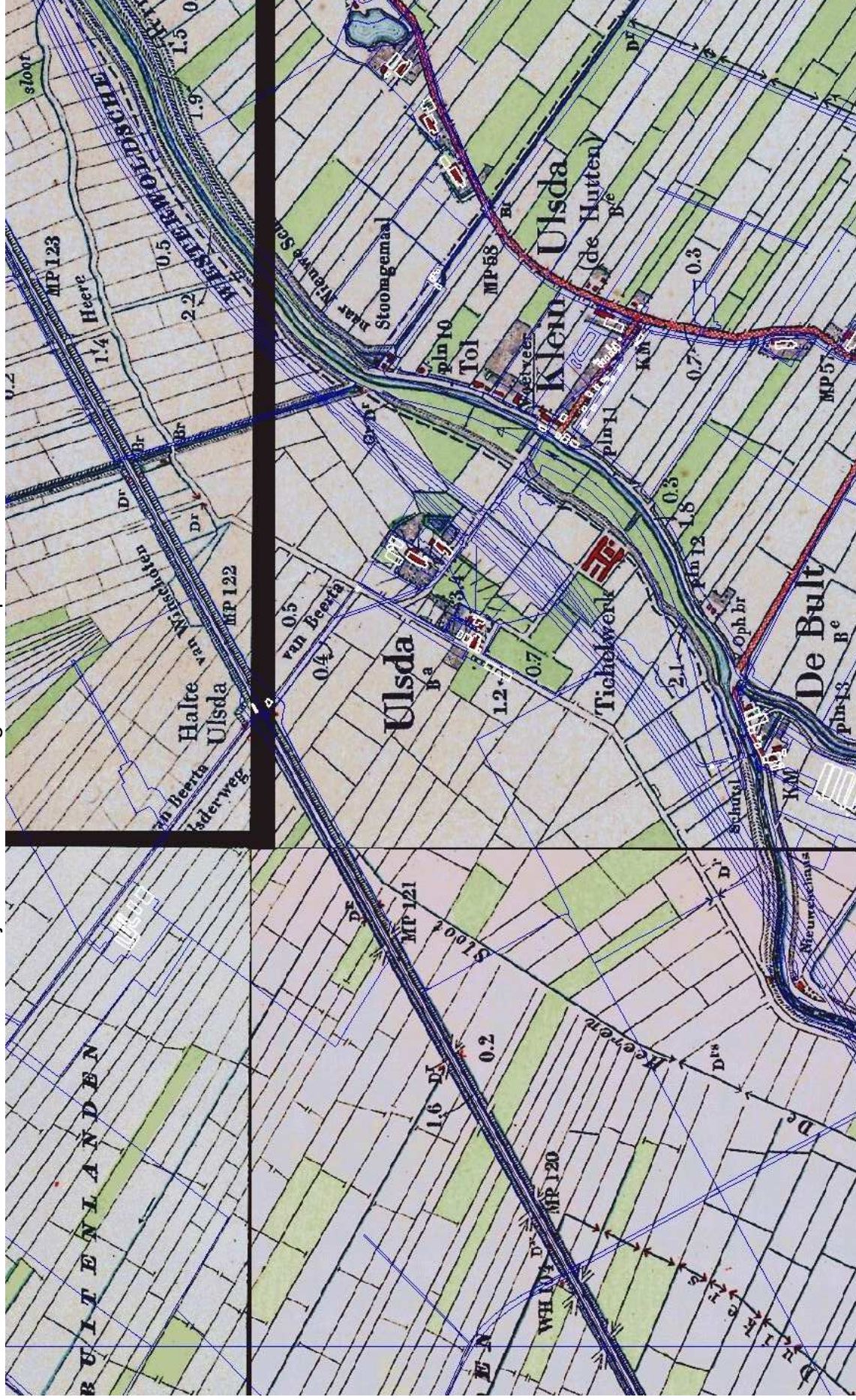
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

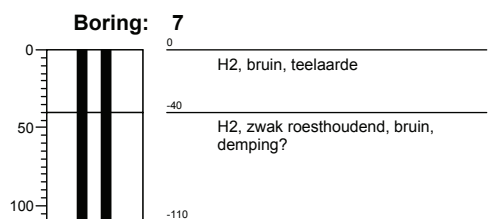
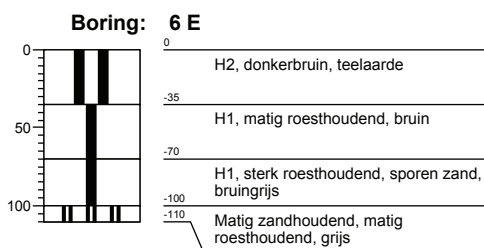
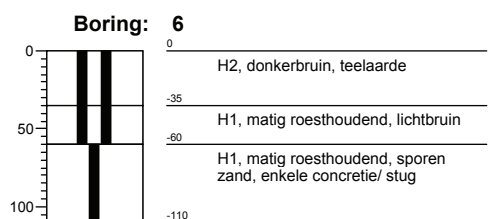
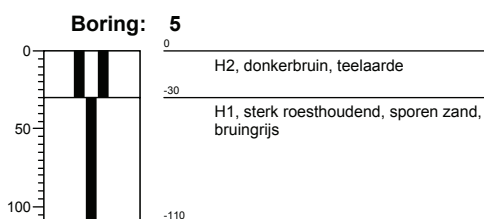
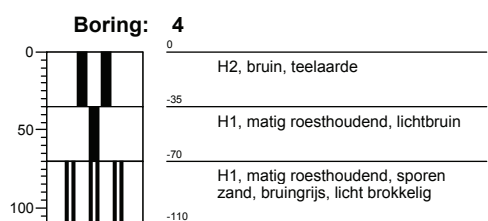
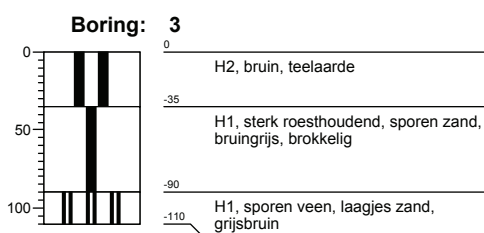
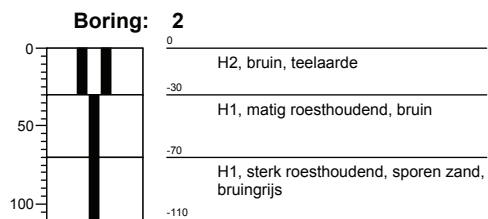
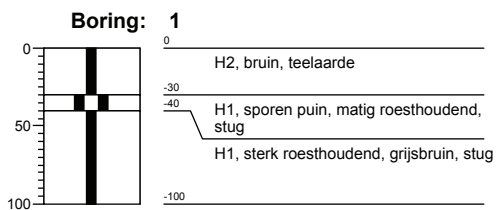
Kadastrale minuut Ulsda met een projectie van de huidige situatie (bron: www.hisgis.nl)

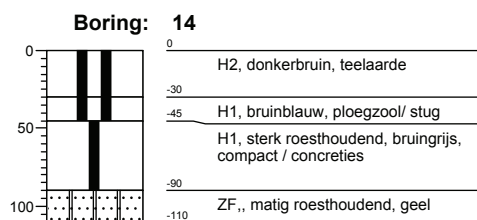
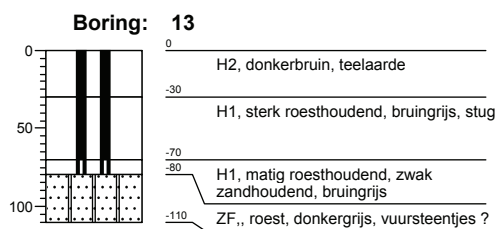
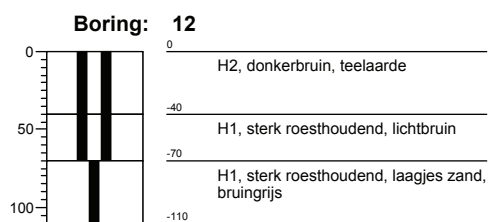
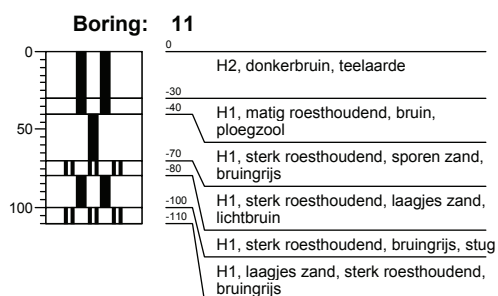
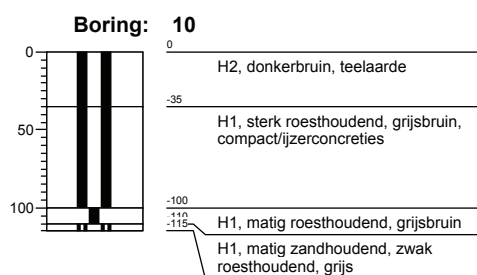
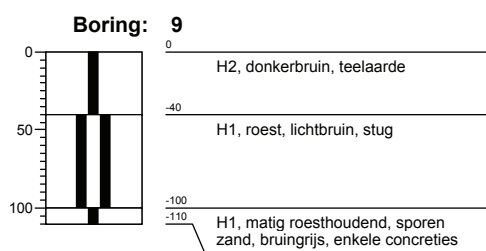
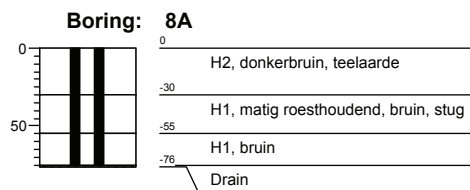
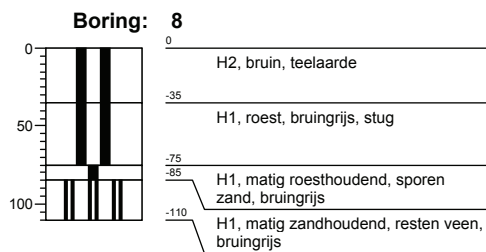
Het plangebied is globaal omlijnd

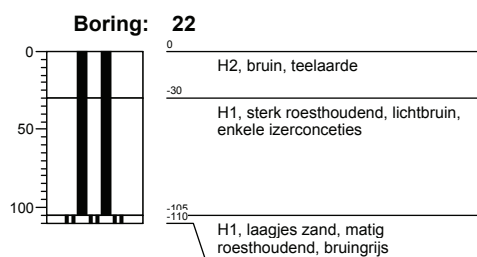
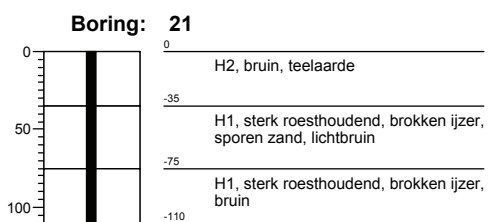
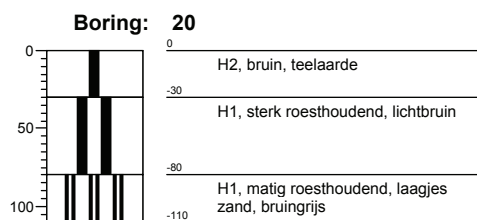
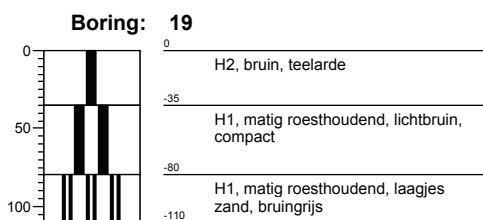
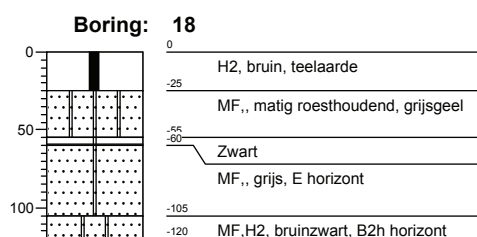
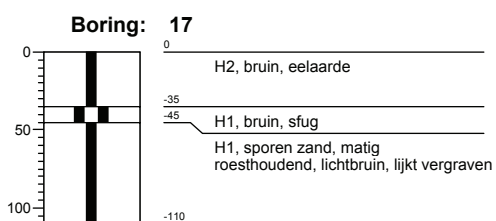
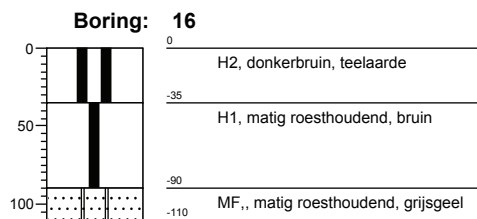
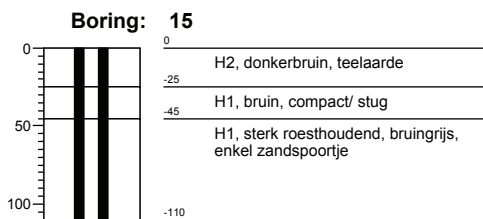

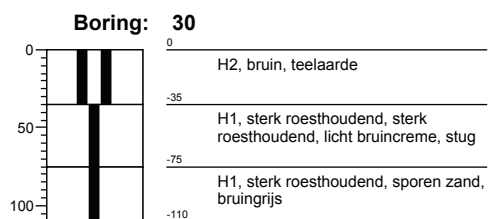
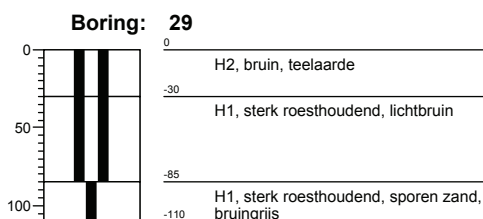
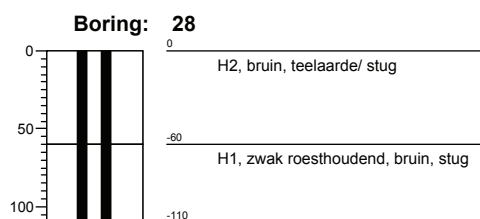
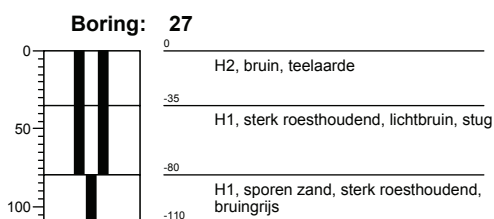
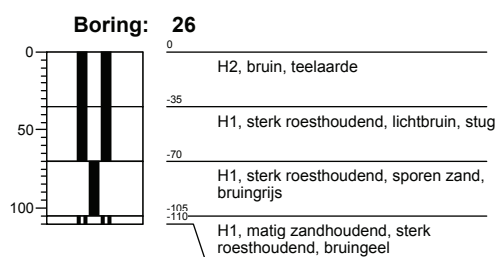
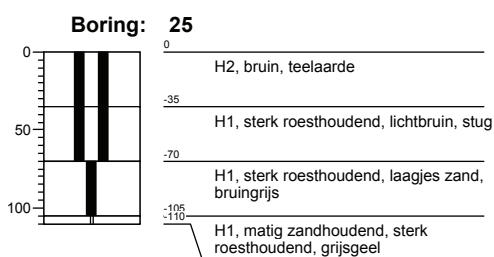
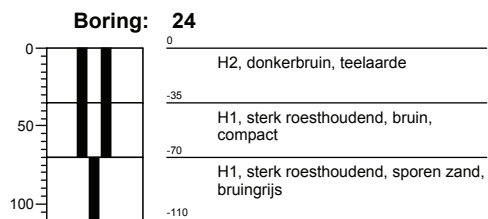
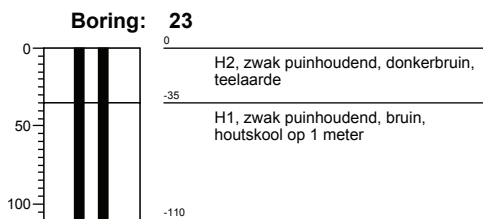
Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart.

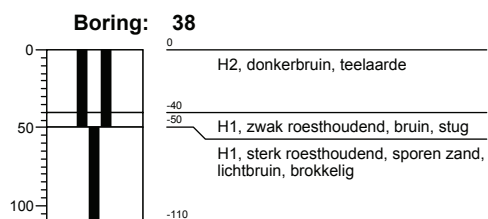
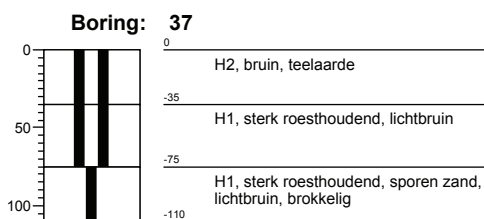
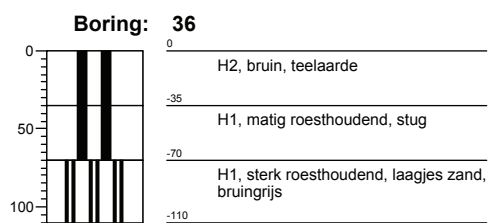
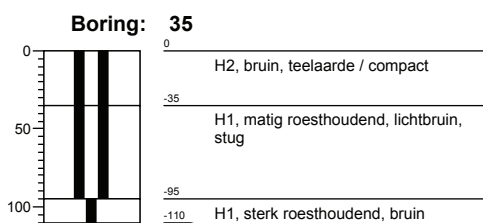
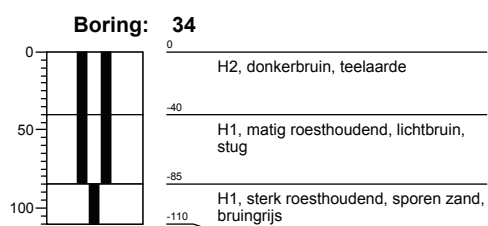
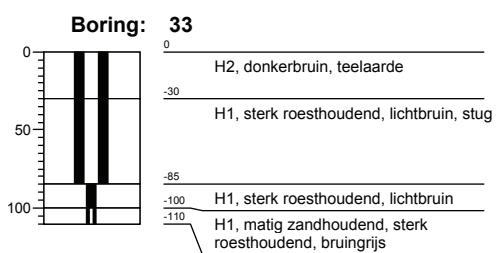
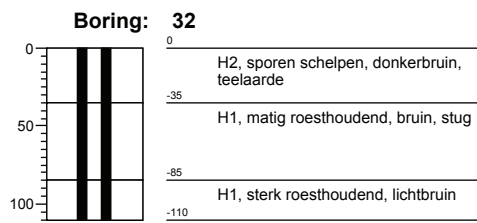
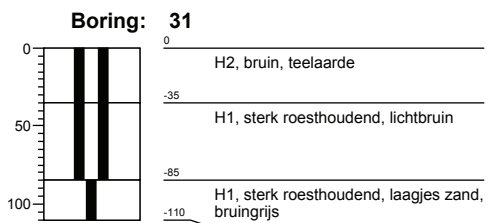

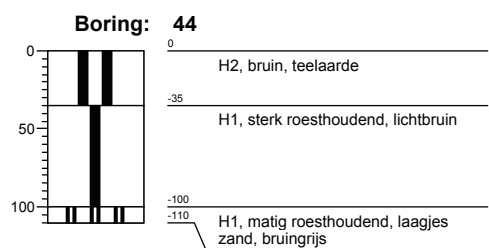
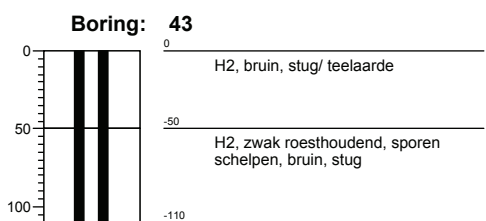
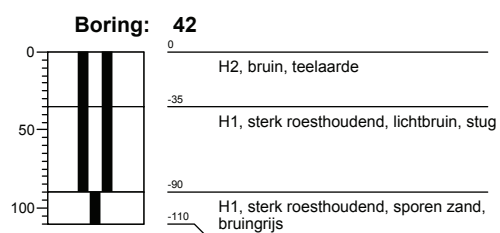
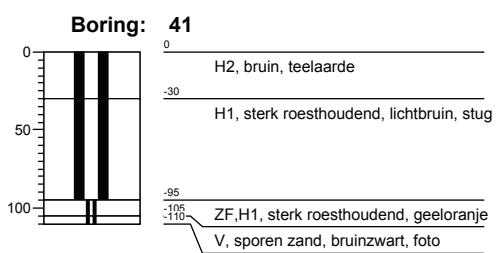
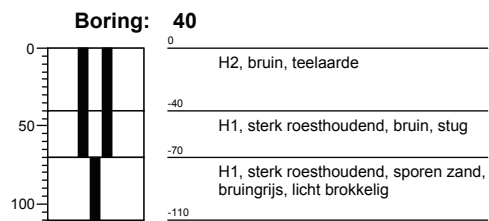
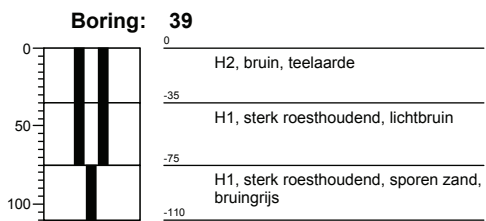

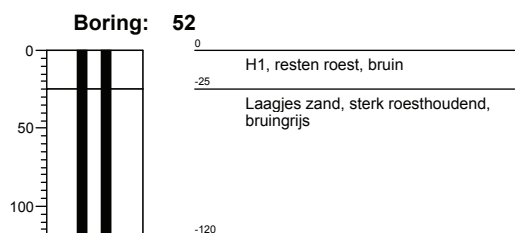
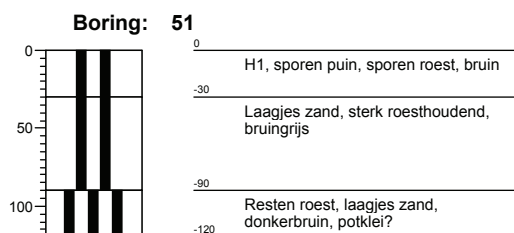
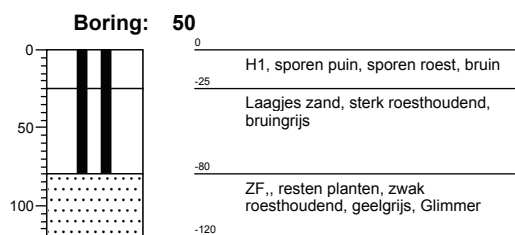
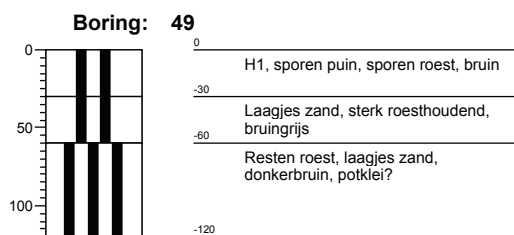
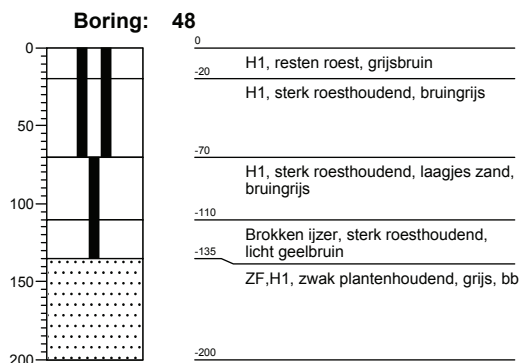
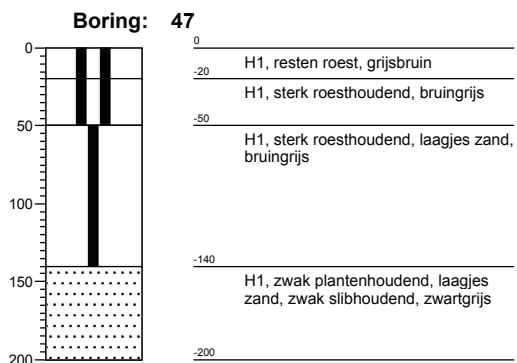
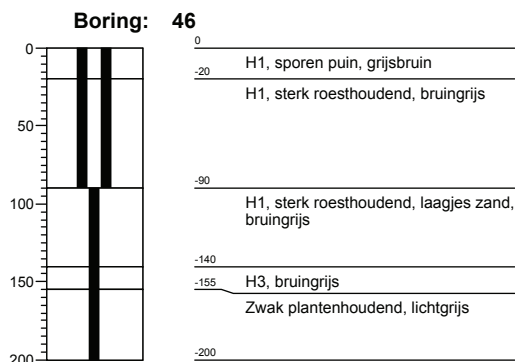
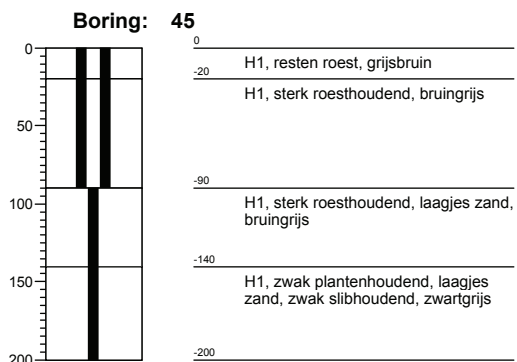

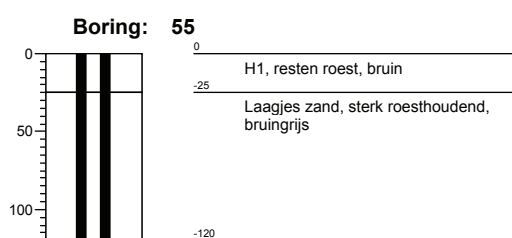
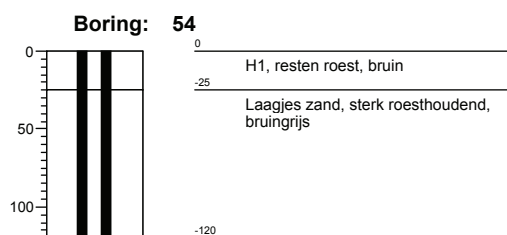
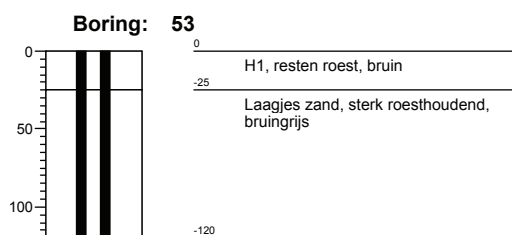

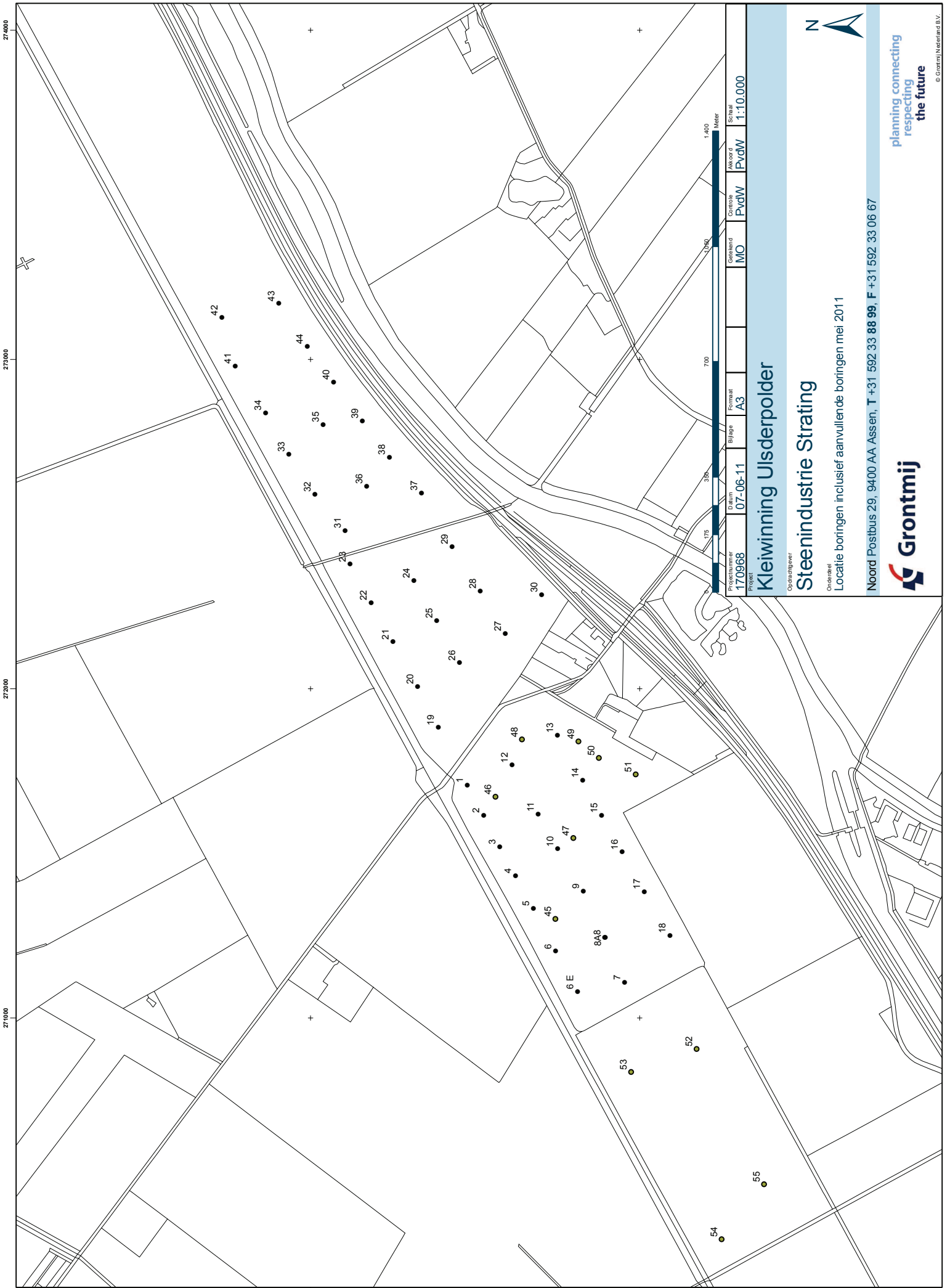

Projectnummer: 170968-2011
Projectnaam: kleiwinning Ulsder polder

271000 272000 273000 274000

577000 578000

Project	170968	Start	07-06-11	Revisie	A3	Contract	PvdW	Aankort	PvdW	Schaal	1:10.000
---------	--------	-------	----------	---------	----	----------	------	---------	------	--------	----------

Kleiwinning Ulsderpolder

Steenindustrie Strating

Locatie boringen inclusief aanvullende boringen mei 2011

Ordergever
Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

Grontmij

planning connecting
respecting
the future

© Grontmij Nederland B.V.